

suport INSular i de baixa densitat en la transició cap a una Economia més CIRCULAR

Eix de prioritat – Prioritat d'inversió – Objectiu específic 3-1-1

Eix de prioritat 3: Protegir i promoure els recursos naturals i culturals mediterranis
<https://interreg-med.eu/>

E.4.4.1: Paquet de replicació: Versió sintetitzada de les estratègies regionals avaluades

WP4: Transferència

Activitat 4.1: Avaluació per millorar: avaluació i recepció d'estratègies regionals i nacionals
Col·laborador encarregat: Agència de l'Energia i l'Aigua

Índex

Llista d'abreviatures i termes	1
1. Introducció	3
2. Revisió de literatura	4
3. Enfocament metodològic per a l'avaluació de l'estratègia	6
4. Avaluació per estratègia	12
4.1. Albània	12
4.2. Illes Balears	19
4.3. Creta	25
4.4. Xipre	31
4.5. Malta	37
5. Principals conclusions sobre les cinc estratègies Incircle	43
5.1. Els principals reptes als quals s'enfronten els cinc territoris associats	43
5.2. Principals resultats de l'avaluació de les estratègies	46
5.2.1. La circularitat de les cinc estratègies	46
5.2.2. Limitacions de la puntuació de circularitat i recomanacions	48
5.2.3. Durada de la implementació de les cinc estratègies	50
5.2.4 Viabilitat a llarg termini de les estratègies	51
6. Conclusions	52
Referències	53
Annex A: Llista de tipus de mesures identificats en el Marc d'Avaluació (E4.1.1) agrupats per Pilar ...	55
Annex B: Representació visual del Marc d'Avaluació de l'Estratègia com a part del Paquet d'Avaluació (E4.1.1) i mètriques i mesures adjuntes	66

Llista d'abreviatures i termes

EBRD	Banc Europeu de Reconstrucció i Desenvolupament
GDP	Producte Interior Brut
GHG	Gasos d'efecte hivernacle
GVA	Valor afegit brut
HORECA	Hotels, restaurants, cafeteries, càtering
NECP	Pla Nacional d'Energia i Clima
SSSA	Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna
SUMP	Pla de Mobilitat Urbana Sostenible
TCCA	Avaluació de capacitat de càrrega turística
WTO	Organització Mundial del Turisme

1. Introducció

El projecte INCIRCLE Interreg MED¹ busca donar suport a les zones insulars i escassament poblades de la conca mediterrània per fer front als creixents reptes ambientals causats per les activitats turístiques, promovent l'aplicació dels principis de l'economia circular en el sector turístic. Amb aquesta finalitat, el projecte INCIRCLE ha desenvolupat un marc metodològic compartit per a aquells amb un paper estratègic de conducció cap a una planificació i solució sostenibles per al sector turístic, mitjançant la incorporació dels aspectes de circularitat en totes les fases de formulació de polítiques.

Aquest informe "Versió sintetitzada de les estratègies regionals avaluades" resumeix els principals aspectes de l'**Entrega 4.1.2: Recull d'informes d'avaluació d'estratègies regionals/nacionals** (L'Agència de l'Energia i l'Aigua, 2021a), amb l'abast que s'utilitzarà per ajudar les activitats de replicació (E4.4.1: *Paquet de replicació*). Entrega 4.1.2 es basa en altres lliuraments INCIRCLE, incloent-hi l'**Entrega 3.1.1: Model Operatiu** (AREA Science Park, 2021), actuant com a eina metodològica per a la redacció d'estratègies, i compta amb el suport de l'**Entrega 3.3.1: Conjunt d'indicadors circulars de turisme d'INCIRCLE** (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020a), i **Entrega 3.5.3: Informes d'avaluació sobre l'estat actual del turisme circular als territoris associats** (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020b).

Aquest document presenta els resultats d'avaluació de cinc estratègies circulars proposades i desenvolupades per Albània, les Illes Balears, Creta, Xipre i Malta. Les estratègies se centren en els pilars d'INCIRCLE, inclosa la gestió de l'aigua i els residus, l'ús eficient de l'energia i la mobilitat sostenible i la gestió de qüestions transversals dins del sector turístic.

¹ El projecte està cofinançat pel Fons Europeu de Desenvolupament Regional.

2. Revisió de literatura

El 1995, l'Organització Mundial del Turisme (OMT) es va unir a altres organitzacions internacionals en la primera Cimera Internacional sobre Turisme Sostenible que va conduir al primer model de turisme sostenible. Sharpley (2000) identifica dos aspectes principals de la definició de turisme sostenible: el turisme sostenible com a activitat econòmica i el turisme com a element de polítiques sostenibles més àmplies. Ambdues definicions impliquen l'aplicació de pràctiques sostenibles a través de les quals les destinacions poden maximitzar la contribució positiva que el turisme aporta a diversos sectors d'una economia.

La regió mediterrània va acollir més de 400 milions de turistes internacionals el 2019 generant 11 milions de llocs de treball. Com a resultat, el sector turístic va representar fins al 15% del PIB regional, amb un creixement del 75% des de 1995 (Fosse, Kosmas i González, 2021). Això, unit als diversos ecosistemes en perill d'extinció que caracteritzen el mar Mediterrani i a l'extensió de degradació ambiental que suporta la regió mediterrània, emfatitzen la importància de fomentar pràctiques sostenibles dins d'un sector tan important. A més, aquestes forces repercuten en el propi sector turístic del qual depenen moltes regions mediterrànies. A través de l'Estratègia Mediterrània per al Desenvolupament Sostenible 2016-2025 i les mesures de la comunitat de turisme sostenible MED per iniciar un camí cap a un sector de turisme mediterrani sostenible (PNUMA/ MAP, 2016).

A una escala més àmplia, en l'àmbit de la UE, també s'estan adoptant altres polítiques influents que afecten el pas cap al turisme sostenible. La UE influeix en la transició cap a un sector turístic sostenible de quatre maneres principals. Comunicacions de la Comissió que afectin directament el turisme: xarxes temàtiques i de recerca; accions específiques que tenen com a objectiu fomentar el desenvolupament sostenible del turisme i les polítiques en altres àmbits temàtics que incideixen en el turisme i la seva sostenibilitat (Programa Transnacional Interreg Danubi, 2018). Més recentment, al març de 2021, el Parlament Europeu va redactar una estratègia de la UE per al turisme sostenible (Parlament Europeu, 2021) que té com a objectiu reconstruir el sector turístic en una era post Covid-19, reorientar la política dins del marc de la Unió, enfortir una transició més sostenible, garantir un sector turístic responsable i més intel·ligent, i repensar el concepte de turisme a l'hora de planificar el futur de la indústria. El Pacte Verd de la UE se situa a l'avantguarda de les pràctiques circulars en tots els camps de la UE, inclòs el sector turístic. Actua com a full de ruta per assolir objectius sostenibles per al 2030 i el 2050, a través de diverses polítiques transversals que contribueixen directament i/o indirectament a un sector turístic més circular. Això inclou l'estratègia de mobilitat sostenible, l'estratègia de forquilla agrícola i el pla d'accions d'economia circular (Fetting, 2020). L'atenció continuada de la Comissió Europea sobre la sostenibilitat també va conduir al desenvolupament d'un sistema europeu d'indicadors per al pla de desenvolupament sostenible de la UE, que al seu torn va donar lloc al Sistema Europeu d'Indicadors Turístics per al turisme sostenible. El sistema se centra en el seguiment, la gestió i la millora de la sostenibilitat de les destinacions turístiques. Polítiques, directrius i accions al voltant dels sectors de residus, aigua, energia i mobilitat que es consideren que influeixen en la sostenibilitat dins de la indústria turística i es consideren part integrant en el desenvolupament d'estratègies circulars per al sector turístic com a part del Projecte INCIRCLE.

Des d'una perspectiva internacional, diversos grups d'interès i organitzacions han començat a abordar el concepte de circularitat i han ideat estratègies per a empreses i responsables polítics per facilitar aquesta transició. La Fundació Ellen MacArthur va ser creada el 2010 per propagar idees innovadores al voltant de la sostenibilitat i accelerar la transició cap a una economia circular, regenerativa i reparadora. A través del seu marc de contractació circular, la Fundació proporciona una visió general dels punts d'intervenció que les empreses i els responsables polítics poden utilitzar per fer que les seves decisions de compra siguin més

circulars i involucrar els seus proveïdors en converses i associacions circulars col·laboratives. De la mateixa manera, McKinsey & Co ha desenvolupat el marc ReSOLVE que pren els components bàsics de la circularitat i els aplica a través de 6 accions: Regenerar, Compartir, Optimitzar, Bucle, Virtualitzar i Intercanviar (McKinsey & Company, 2016).

3. Enfocament metodològic per a l'avaluació de l'estratègia

Les estratègies dels socis s'han avaluat mitjançant l'Entrega 4.1.1: **Paquet d'avaluació: Marc d'avaluació de l'estratègia** (Agència d'Energia i Aigua, 2021b). El Paquet d'Avaluació es compon de dos documents separats: Informe marc d'avaluació de l'estratègia i Plantilla resum d'estratègies sintètiques. L'avaluació segueix un enfocament estructurat i formatiu amb la intenció de millorar el valor i l'eficàcia de l'esborrany de l'Estratègia (la formació comença a través de l'**E3.1.1: Model operatiu**). Aquesta avaluació proporciona en primer lloc un **Resum** de cada Estratègia, proporcionant breument el context de l'Estratègia en termes de l'estat de joc del sector turístic i la seva circularitat a través d'una descripció de l'estat actual de cada pilar INCIRCLE.

Un **Anàlisi de divergències** es duu a terme des de dues perspectives principals per identificar les diferències:

1. Entre la visió comuna compartida, els objectius i els objectius principals identificats en l'Estratègia INCIRCLE i la política existent rellevant en el territori soci, i
2. Entre les mesures INCIRCLE establertes en l'Estratègia (elaborades sobre el Resum de l'Estratègia Sintètica) i els objectius de l'Estratègia.

Aquest enfocament garanteix que s'identifiquin les llacunes que queden sense resoldre en l'Estratègia INCIRCLE, comparant l'Estratègia amb polítiques rellevants en el territori associat i també amb les necessitats del territori reconegudes en el context, i a través de les consultes de les parts interessades. Això es duu a terme en l'àmbit de cada pilar INCIRCLE (per a una explicació més detallada de l'Anàlisi de deficiències, consulteu l'Entrega 4.1.2: *Recull d'informes d'avaluació d'estratègies regionals/nacionals*

Els **costos** de les mesures INCIRCLE, desglossades en termes dels pilars INCIRCLE (aigua, energia, residus, mobilitat i enfocament horitzontal), i cinc principis INCIRCLE (Reduir, Regenerar, Repensar, Innovar i Revalorar), s'obtenen a partir de l'Estratègia. Cal destacar que, d'una banda, es pot subestimar el cost d'una sèrie de mesures perquè no es disposa d'informació de costos, mentre que, de l'altra, es pot sobreestimar el cost d'altres mesures perquè es refereixen a mesures que no són específiques del sector turístic. Així, en aquest últim cas, els costos poden ser la captació de tot el pressupost destinat a aquestes actuacions, que generalment es refereixen a inversions d'infraestructura típicament realitzades en benefici de tots els sectors del territori i no necessàriament específiques del sector turístic.

El següent pas en aquest procés d'avaluació és el **Càlcul de la circularitat de l'estratègia**, d'acord amb els requisits del Marc d'Avaluació de l'Estratègia revisat (Agència d'Energia i Aigua, 2021b). Aquest marc utilitza diferents mètriques i mesures per provar la circularitat de les estratègies INCIRCLE. Per a cadascun dels cinc principis INCIRCLE, el marc identifica cinc mètriques cadascuna, centrat en un pilar diferent. Les mètriques es refereixen a qüestions normatives habilitants que investiguen la presència o absència de mesures adequades en l'estratègia, amb cada mètrica que abasta així cinc tipus de mesura d'ajuda a l'avaluació de l'estratègia. Un total de 125 tipus de mesures s'identifiquen en el Marc d'Avaluació, distribuïdes a parts iguals entre els cinc pilars. La llista completa dels tipus de mesures identificats en el Marc d'Avaluació està disponible a l'annex A d'aquest document. Es reagrupen per pilar i s'enumeren de l'1 al 25 seguint el mateix ordre que apareixen a l'informe del Marc d'Avaluació. A més, una representació visual d'aquestes mesures es pot trobar a l'annex B.

Els 25 tipus de mesures sota cada pilar són crucials per al càlcul de la circularitat de les estratègies, ja que proporcionen la base per assignar puntuacions a les mesures INCIRCLE per al territori associat. Cada tipus de mesura rep una qualificació expressada en termes de **0, 1 o 2**, d'acord amb els requisits del tipus de mesura. A més, s'assignen ponderacions a cada mètrica respectiva, de manera que els tipus de mesura assignats als pilars aigua, energia, residus i els pilars de mobilitat reben una **nota ponderada de 2**, mentre que les mesures horitzontals reben una **nota ponderada de 4** per la seva relativa major importància a l'hora de donar suport a la consecució de la circularitat de l'estratègia.

Sobre aquestes bases, a l'Estratègia se li assigna una puntuació total, que s'estima a través de l'equació següent:

$$Total\ Score = \sum_{n=1}^5 Score_{Principle}$$

Equació 1

Mentre que la puntuació sota cada principi, que abasta els 5 pilars (aigua, energia, residus, mobilitat i horitzontal), s'estima de la següent manera:

$$Score_{Principle} = \sum_{n=1}^5 \left(\frac{\sum_{x=1}^x W_{Metric} \times R_{Measure\ Type}}{x} \right)$$

Equació 2

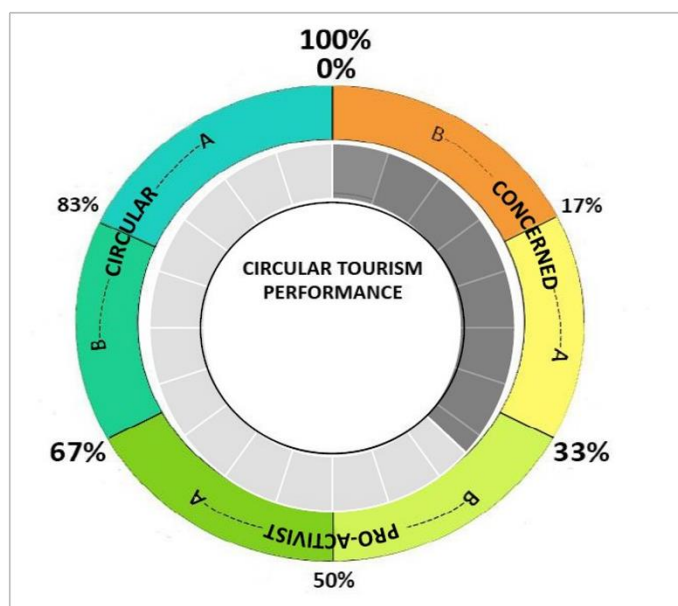
Assumint que: W és ponderat,

R és calculat, y

x és el nombre de mesures proposades.

Cada Estratègia pot obtenir una puntuació màxima de 24 per a cada principi únic i una puntuació màxima total per a l'Estratègia de 120. La puntuació global final s'expressa en termes percentuals sobre la base d'una puntuació màxima de 120. També es classifica en termes de classificacions de circulars de rendiment turístic establertes al Paquet de Treball 3, Entrega 3.5.3 (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020b), tal com es presenta a la Figura 1.

Imatge 1. Classificacions
turístic establertes per
Font: INCIRCLE Entrega
d'avaluació sobre l'estat
circular als territoris
d'Estudis Avançats Sant'

circulars de rendiment
la SSSA
3.5.3: 10 Informes
actual del turisme
associats, Escola
Anna (2020).

D'acord amb els requisits del Marc d'Avaluació establert, les mesures de l'Estratègia INCIRCLE s'avaluen en aquest informe mitjançant:

1. Mapejar cada mesura en l'estratègia amb els tipus de mesura dins del Marc d'Avaluació, associant cada mesura d'Estratègia amb els elements dels tipus de mesura,
2. Assignar una qualificació a cada mesura segons els requisits del tipus de mesura coincident i assignar un pes a la qualificació segons el pilar de la mesura, i
3. Calculant la puntuació per principi utilitzant l'equació 2 anterior, que després s'alimentarà de l'equació 1 per determinar la puntuació total de l'estratègia.

Basant-se en les equacions 1 i 2, tal com s'estableix en el marc d'avaluació actualitzat, es pot assolir la puntuació màxima de 120 si l'estratègia proposa almenys una mesura sota cada pilar i sota tots els principis. Si una estratègia proposa un nombre diferent de mesures sota cada pilar i, per tant, cada principi, la puntuació d'aquest principi es calcula en funció del nombre de mesures presents. Aquest enfocament redueix el biaix en el nombre de mesures per a cada pilar, on la puntuació s'està calculant sobre el nombre real de mesures. A

més, cada Estratègia pot obtenir una puntuació màxima de 40 per al pilar horitzontal i una puntuació màxima de 20 per a cadascun dels altres pilars individuals (aigua, energia, residus i mobilitat).

Seguint aquest enfocament, cada mesura d'Estratègia s'assigna als elements dels tipus de mesura per al pilar pertinent. Això vol dir que a l'hora d'avaluar les mesures estratègiques, es qüestiona l'assignació de mesures sota cada pilar dins del Resum de l'Estratègia Sintètica per avaluar si la mesura s'ajusta clarament a la definició del pilar. Això vol dir que a l'hora d'avaluar les mesures estratègiques, es qüestiona l'assignació de mesures sota cada pilar dins del Resum de l'Estratègia Sintètica per avaluar si la mesura s'ajusta clarament a la definició del pilar. Per tal d'avaluar l'assignació de mesures sota els cinc pilars INCIRCLE, aquesta Avaluació de l'Estratègia identifica les diferents àrees de necessitat crítica que poden ser abordades per les mesures de l'Estratègia sota cada pilar. Aquests es presenten a la Taula 1, que es deriven mitjançant la revisió de la documentació disponible per al projecte INCIRCLE, i posterior investigació sobre el taulell.

Taula 1. Les àrees de necessitat crítica sota cada pilar INCIRCLE

Font: A partir de la interpretació de l'autor dels pilars d'INCIRCLE. INCIRCLE Entrega 4.1.2: Recollida d'informes d'avaluació d'estratègies regionals/nacionals, Agència d'Energia i Aigua (2021a).

Pilar	Àrees rellevants a tractar amb mesures des d'una perspectiva de demanda i oferta
Aigua	Gestió de la demanda d'aigua, optimització de l'ús de l'aigua, conservació i regeneració de fonts de subministrament d'aigua, recuperació d'aigües residuals i sistemes alternatius de producció d'aigua
Energia	Gestió de la demanda energètica i optimització de l'ús de l'energia, diversificació de fonts de subministrament d'energia i desenvolupament de sistemes d'energia renovable per fer front a l'ús energètic, especialment en edificis, per a il·luminació, refrigeració i calefacció per aire, calefacció d'aigua i cuina
Residus	Reducció de la generació de residus en origen, optimització de la separació de residus, reducció d'abocadors i valoració de materials i energia
Mobilitat	Desenvolupament de solucions de transport sostenible i infraestructures de suport, i desenvolupament de modes de sistemes de transport col·lectiu
Horitzontal	Gestió de les interrelacions crítiques entre pilars i serveis ecosistèmics a través de solucions integrades per a qüestions transversals, inclosa la mitigació i adaptació al clima, el desenvolupament de polítiques integrades i la protecció dels hàbitats naturals, entre d'altres.

L'avaluació de l'estratègia deriva en definicions simplificades, però diferents dels cinc principis basats en les definicions de l'E3.3.1: **Conjunt d'indicadors circulars de turisme d'INCIRCLE** (Taula 2).

Taula 2. Definició dels cinc principis d'INCIRCLE

Font: INCIRCLE Entrega 3.3.1: **Conjunt d'indicadors circulars de turisme d'INCIRCLE, Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna (2020).**

Principi	Reduir
Definició	El principi de reducció se centra principalment en el capital natural. Requereix als responsables de la presa de decisions, tant en l'àmbit de la destinació turística com de les indústries turístiques, maximitzant l'eficiència, la productivitat i la intensitat dels recursos. El principi de reducció promou un canvi cap a la desmaterialització i l'ús de recursos renovables, matèries primeres secundàries i productes derivats. L'assoliment d'aquest principi està fortament recolzat per cicles tancats. A més, la simbiosi industrial és una estratègia crucial per a la reducció.

	L'aplicació del principi de reducció requereix un fort compromís de les parts interessades. Es tracta d'actors tant directes (els responsables de la presa de decisions de les destinacions turístiques i de les indústries turístiques) com indirectes (els interessats en les destinacions turístiques i les indústries turístiques) implicats en la gestió de la destinació turística i en la gestió de les indústries turístiques. Per tant, la col·laboració entre actors i entre capitals és una palanca fonamental per al compliment del principi de reducció. Des d'aquesta perspectiva, la qualitat de la xarxa a la destinació turística es torna crítica, juntament amb la naturalesa i la força dels llaços entre els grups d'interès.
Principi	Regenerar
Definició	La implementació del principi regenerador necessita l'adopció d'una visió holística i sistèmica en la gestió de manera integrada de tots els capitals. De fet, aquest principi abasta tots els capitals considerats (naturals, socials, construïts, humans) i troba en l'equilibri entre ells la seva realització. Mirant el capital natural, el principi de regeneració requereix que els responsables de la presa de decisions, en l'àmbit de la destinació turística i en l'àmbit de les indústries turístiques, restaurin els actius ambientals i els regenerin. Els actius ambientals inclouen factors i fluxos abiòtics i els actius i serveis dels ecosistemes. La restauració significa tornar una cosa a un estat bo anterior. Regeneració significa millorar un lloc o sistema, especialment fent-lo més actiu o reeixit. Mirant la comunitat local creant un valor compartit i una visió compartida permet regenerar els individus i la societat. Això afavoreix el benestar humà, un desenvolupament sostenible basat en el coneixement i la confiança locals, a més de les estructures de governança basades en la comunitat i complexes. El principi regenerador demana als responsables de la presa de decisions que concebin el seu sistema socioeconòmic com un sistema socioeconòmic-ecològic.
Principi	Repensar
Definició	Repensar el principi requereix que els responsables de la presa de decisions rebutgin dràsticament l'enfocament lineal, adoptant una nova manera de pensar sobre els processos de gestió de recursos a través de capitals. El disseny és el centre d'aquesta nova manera de pensar, juntament amb l'enfocament del cicle de vida. La implementació del principi de replantejament demana processos integrats i de presa de decisions col·laboratives. El compliment del principi de replantejament es basa en una forta consciència sobre els impactes que les decisions determinen sobre els recursos a través de les capitals, en totes les fases del cicle de vida dels productes i serveis. La consciència sobre aquest tipus d'impactes augmenta l'adopció de decisions responsables i l'augment del sentit de la responsabilitat. La necessitat de ser conscients dels impactes requereix la disponibilitat d'informació i processos adequats de gestió de la informació. Les noves tecnologies, l'Internet de les coses, la traçabilitat, el big data, poden donar suport a la implementació d'aquest principi. La servitització, la cocreació, la cogestió, l'intercanvi, la personalització massiva, poden impulsar la nova manera de pensar.
Principi	Innovar
Definició	El principi d'innovació requereix que els responsables de la presa de decisions siguin innovadors. La innovació es refereix a l'ús d'una nova idea o mètode. Aquest tipus de processos es mostren en accions molt diferents, com, per exemple, tecnologies, gestió d'organitzacions, materials, productes, serveis, processos operatius i en l'àmbit social. En concret, la innovació social es refereix a noves solucions que satisfan simultàniament una necessitat social i condueixen a noves o millorades capacitats i relacions i a un millor ús dels actius i recursos. Des d'aquesta perspectiva, les innovacions socials són, per la seva banda, bones per a la societat i milloren la capacitat d'actuació de la societat. El compliment d'aquest principi està fortament recolzat per la capacitat de canvi i es basa en la col·laboració entre les parts interessades i les persones. El principi d'innovació interactua i dona suport a tots els altres principis del model.
Principi	Revalorar

Definició

El principi de revaloració es refereix a la capacitat dels responsables de prendre decisions per mantenir el valor dels recursos i productes en diferents cicles econòmics. Aquest tipus de capacitat pot ser recolzada per diversos tipus d'actuacions, com per exemple, el manteniment i reparació, la reutilització, la readaptació, la renovació, la rehabilitació, la reelaboració, el recondicionament, la renovació,, el reciclatge o la recuperació. Aquest principi requereix específicament una millora de la capacitat global dels cicles fins al cicle de reciclatge. Upcycling es refereix a la reutilització de tal manera que es crea un producte de major qualitat o valor que l'original. Més concretament, l'upcycling es podria referir al procés de conversió de matèries primeres secundàries / subproductes en nous materials, components o productes de millor qualitat, funcionalitat millorada i / o un valor superior. L'assoliment d'aquest principi es recolza en la col·laboració i la gestió integrada dels recursos entre els capitals.

Sobre la base de la raó descrita anteriorment, s'avaluen totes les mesures previstes en l'Estratègia del soci i se'ls assigna una puntuació. Les mesures que entren en qualsevol dels tres casos següents es puntuen de la manera següent:

1. Quan una mesura en l'estratègia es classifica sota un pilar que no satisfà les necessitats del pilar tal com es descriu a la taula 1 anterior, es transfereix i es puntua per al pilar corresponent. Així, per simplicitat i consistència, una mesura es classifica sota un pilar específic si principalment el seu objectiu respon a una àrea de necessitat sota aquest pilar. Pel que fa al pilar horitzontal, s'espera que les mesures es desenvolupin de manera que els recursos es gestionin col·lectivament en benefici transversal del sector turístic.
2. Quan s'enumera la mateixa mesura sota diferents seccions del mateix pilar, s'assigna una puntuació quan el compàs només compleix els requisits d'un tipus de mesura.
3. Quan el mateix compàs s'enumera sota diversos pilars, inclosos els horitzontals:
 - una puntuació s'assigna en primer lloc per al pilar més rellevant d'acord amb les àrees de necessitat crítica identificades a la taula 1 anterior, i
 - assignada una altra puntuació per al pilar horitzontal si la mesura mostra evidentment que s'està aplicant un enfocament holístic per al sector turístic, abordant almenys dos pilars diferents (hàbitat natural residual, producció d'aliments residuals, etc.).

A més, quan el vincle entre l'objectiu de la mesura i la classificació de la mesura sota el principi/s d'INCIRCLE no és molt clar, se suggereix una classificació revisada del "principi" d'acord amb les definicions previstes a la Taula 2 anterior. A efectes de simplicitat i coherència, la classificació de les mesures sota els principis es realitza d'acord amb el seu objectiu principal. Aquesta classificació, però, té un cert impacte en la puntuació total final de l'Estratègia.

Es desenvolupa una matriu marc per avaluar cadascuna de les mesures estratègiques proporcionades sota els cinc pilars de la plantilla de resum d'estratègia sintètica (E4.1.1: **Paquet d'avaluació: Avaluació de l'estratègia**), que aplica la raó descrita anteriorment. Es produeix una matriu per a cada pilar, proporcionant per a cada mesura un principi suggerit, tipus de mesura, puntuació i explicació / justificació a la derivació d'aquests resultats. Les cinc matrius de les 5 estratègies diferents d'INCIRCLE es proporcionen a l'Annex C fins a l'Annex G de l'E4.1.2: **Recull d'informes d'avaluació d'estratègies regionals/nacionals**. Les puntuacions obtingudes a través d'aquestes matrius s'agrupen per pilar i per principi per tal de derivar la puntuació de circularitat final per a l'Estratègia.

Finalment, **Recomanació i viabilitat a llarg termini** per a l'estratègia, que van encaminades a la millora del valor i l'eficàcia de l'Estratègia. Es desenvolupen recomanacions per abordar les llacunes identificades en l'estratègia i millorar la seva sostenibilitat i impacte a llarg termini mitjançant la superació de les barreres per a l'èxit a llarg termini i l'aprofitament dels factors crítics d'èxit.

4. Avaluació per estratègia

4.1. Albània

Albània és un país del sud-est d'Europa, amb una superfície de 28.748 km², que limita amb Montenegro al nord-oest, amb Kosovo al nord-est, amb Macedònia del Nord a l'est, i amb Grècia al sud i sud-est. El costat occidental del país és una costa al mar Adriàtic, i el costat sud té una costa al mar Jònic (Kotri, Xhelilaj, & Alite, 2021). El 2018, els fluxos turístics van variar des d'un pic d'1,5 milions de visitants que van arribar als mesos d'estiu de juliol i agost, fins a uns 200.000 visitants al mes durant els mesos d'hivern. Entre 2012 i 2018, el nombre mitjà de visitants estrangers a Albània va ser de mitjana de 4.7 milions per any, augmentant un 12% anual. Aquests fluxos continuen sumant-se a la població albanesa, que el 2018 es va situar en gairebé 2,9 milions (Kotri, Xhelilaj i Alite, 2021).

Les característiques geogràfiques, culturals i històriques situades a tot el litoral albanès configuren el principal producte turístic que ofereix el territori, de manera que el sector turístic és principalment de caràcter estacional (Associació de Comerç Nòrdic Albània, 2020). De fet, les platges assolellades de tota la seva costa ofereixen el principal atractiu per al turisme costaner. Les zones naturals i rurals d'Albània són altres atractius turístics molt sol·licitats, que ofereixen oportunitats per al desenvolupament del turisme rural, el turisme de muntanya, l'ecoturisme i les activitats a l'aire lliure. El turisme d'esdeveniments i de negocis, tot i que, menys pronunciat, és un altre tipus de producte turístic existent a Albània. El turisme marítim, malgrat el seu fort potencial de desenvolupament, segueix en la seva infància principalment a causa de la manca d'infraestructura que permeti el desenvolupament dels segments del mercat de iots, vela i creuers. (Kotri, Xhelilaj, & Alite, 2021).

El desenvolupament socioeconòmic del país es veu obstaculitzat, entre altres factors, per la mala infraestructura, que requereix que s'abordin les llacunes d'infraestructura, especialment en aigua, residus i transport. No obstant això, el sector turístic abans de la pandèmia de la COVID-19, estava guanyant impuls, en experimentar el sector un creixement de les arribades de turistes al voltant del 12% anual durant el període 2012-2018, amb un total de 5,93 milions de visitants estrangers que van visitar el país el 2018. De fet, el sector destaca com un dels principals contribuents al desenvolupament de l'economia nacional, amb la contribució directa i indirecta del sector que representa al voltant del 26,2% del producte interior brut (PIB) del país. (Kotri, Xhelilaj, & Alite, 2021).

El document d'Estratègia assenyala que el litoral albanès presenta els principals atractius turístics més sol·licitats, amb les platges i les característiques geogràfiques de tota la costa que representen el principal producte turístic que ofereix actualment Albània. Això crea una gran demanda de turisme costaner estacional, generant un pic d'arribades de turistes d'uns 1,5 milions (el 2018) sobre una població de 2,9 milions. A causa de la dependència econòmica d'Albània del turisme, Albània es va tornar extremadament vulnerable a la pandèmia de COVID-19. No obstant això, s'espera que el sector es recuperi el 2024 i està previst que continuï creixent gradualment al voltant del 6% anual fins almenys el 2030.

L'Estratègia INCIRCLE presenta una visió general de l'estat econòmic del país que es caracteritza per grans deficiències en el desenvolupament de les capacitats crítiques d'infraestructura, principalment en les àrees d'aigua, transport i residus, limitant al seu torn l'abast del desenvolupament econòmic i social en tots els sectors. L'estat de joc existent de cada pilar INCIRCLE es resumeix a continuació:

Aigua: La xarxa de distribució d'aigua arriba al 80% de la població d'Albània, tot i que els recursos hídrics són abundants i estan disponibles per atendre tota la població. Pel que fa a la xarxa de recollida d'aigües residuals, només el 53% de la població està connectada a una instal·lació de tractament d'aigües residuals, i la situació s'agreuja encara més, ja que la capacitat de les plantes d'aigües residuals atén només el 15% de la població.

Mobilitat: Albània no té connectivitat amb la resta de continents a causa de la limitació d'aeroports del país i un ferrocarril obsolet. Pel que fa al transport marítim, el país no té la infraestructura necessària per al desenvolupament que requereixen els mercats de iots i creuers, cosa que fa que Albània perdi oportunitats per augmentar segments turístics d'alt valor. El camp de l'electromobilitat encara és nou a Albània, per tant, encara falta infraestructura de càrrega.

Energia: Albània depèn de l'energia hidroelèctrica per a la seva generació d'electricitat, que l'exposa als riscos de canvi climàtic que causen sequeres prolongades i disminució dels fluxos fluvials. Això requereix una major necessitat de diversificar les fonts d'energia d'Albània aprofitant l'energia renovable de l'energia solar. Una altra preocupació important en el sector energètic d'Albània són les pèrdues de transmissió i distribució elèctrica, que segueixen sent elevades, en el 23% de la generació.

Residus: La gestió de residus es caracteritza per infraestructures deficientes i inadequades per a una gestió adequada dels residus, principalment pel dipòsit de residus sòlids i urbans als abocadors.

Albània ha aconseguit progressos, encara que limitats, en termes d'alineació de la seva política i legislació amb el patrimoni de la UE. La política econòmica circular es reflecteix en múltiples estratègies albaneses que incorporen aspectes de circularitat en el seu marc. Això es fa evident en diversos documents polítics, inclosa una Estratègia Nacional per al Desenvolupament Turístic Sostenible 2019-2023 i altres estratègies i plans a llarg termini específicament per als diferents sectors de l'aigua, l'energia, els residus i la mobilitat. No obstant

això, encara són necessaris esforços significatius en la implementació i l'aplicació, especialment en la gestió de residus, l'aigua, la qualitat de l'aire i el canvi climàtic.

No obstant això, Albània s'està beneficiant del suport financer proporcionat per l'EBRD i la UE, que són útils per impulsar la competitivitat del sector turístic a Albània. Aquest suport serà beneficiós per cofinçar infraestructures que permetin el turisme, com ara carreteres, millores d'aigua i aigües residuals i millores en infraestructures municipals, i per dur a terme projectes de restauració i desenvolupament de llocs del patrimoni cultural i natural del país. El suport també es dirigeix a l'assistència tècnica i les oportunitats de formació, per ajudar a millorar els estàndards turístics locals, garantir la participació de les dones en la cadena de valor del turisme d'Albània i proporcionar coneixements a les petites i mitjanes empreses.

A partir del context anterior sobre el rendiment circular global d'Albània, es pot entendre que Albània com a destinació turística és conscient del paper de l'economia circular en el sector turístic com a palanca per al desenvolupament econòmic i per a la restauració i regeneració ambiental. De fet, Albània ja està en el camí cap al seu desenvolupament econòmic circular. Les principals àrees de treball identificades per a l'estratègia INCIRCLE d'Albània són la mitigació de colls d'ampolla ja identificats per al desenvolupament del turisme circular. A més, hi ha oportunitats perquè Albània, com a destinació turística, augmenti la consciència entre la seva població i les empreses sobre aspectes importants de la circularitat, que són vitals per donar suport a una transició circular efectiva, i per tant es té en compte a l'hora de dissenyar l'estratègia.

Com a resultat del procés d'anàlisi i consulta del context, s'identifiquen quatre objectius de l'Estratègia INCIRCLE, de la manera següent:

- i. "La transició cap a un sistema de mobilitat més verd, intel·ligent i resiliència, mitigant els efectes negatius del sistema de transport actual en el medi ambient, la seguretat, la mobilitat i la biodiversitat.
- ii. Facilitar l'aprofitament de recursos energètics renovables significatius, en particular les centrals hidroelèctriques, i els recursos de biomassa i biocombustibles,
- iii. La gestió ambiental dels residus mitjançant la prevenció i minimització de residus, i la reducció dels impactes negatius de la generació de residus mitjançant la millora del sistema de gestió de residus i l'eficiència de l'ús dels recursos, i mitjançant la reducció dels impactes negatius generals de l'ús de recursos,
- iv. Millora del rendiment de l'eficiència i qualitat del servei de subministrament d'aigua i clavegueram".

Les taules que segueixen a continuació són les mesures INCIRCLE proposades en l'Estratègia Albanesa i categoritzades per pilars segons el que preveu el Resum d'Estratègia Sintètica.

Taula 3. Mesures INCIRCLE per al pilar d'aigua per a Albània

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Albània

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
-----------------	---	------------------

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures per abordar l'eficiència de l'ús de l'aigua / gestió de la demanda d'aigua	1	Ampliar l'accés a la xarxa al subministrament d'aigua segur i de qualitat per a la població
	2	Ampliar l'accés de la població connectada al clavegueram
	3	Harmonització del marc legal nacional del sector del subministrament d'aigua i clavegueram d'acord amb les directives de la UE sobre l'aigua (DMA, etc.)
Altres mesures rellevants	1	Augmentar el percentatge de població connectada a una estació depuradora d'aigües residuals mitjançant el desenvolupament de l'Estratègia Nacional de Gestió d'Aigües Residuals
	2	Planificació i finançament de projectes prioritaris, per a inversions en el sector del subministrament d'aigua i clavegueram, en zones turístiques costaneres

Taula 4. Mesures INCIRCLE per al pilar energètic per a Albània**Font:** Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Albània

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures per al desenvolupament de sistemes d'energies renovables	1	Creació d'una agència dedicada a les energies renovables
	2	Desenvolupament d'una ordenança de calor i marc d'abast relacionat
	3	Sensibilitzar la població sobre els beneficis de les energies renovables
	4	Reforçar els mecanismes de suport al desplegament d'energies renovables
Mesures d'optimització de calefacció i refrigeració en establiments turístics	1	Desenvolupament d'una ordenança de calor i marc d'abast relacionat

Taula 5. Mesures INCIRCLE per al pilar de residus per a Albània**Font:** Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Albània

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que aborden l'optimització de les pràctiques de separació i reciclatge de residus	1	Actualitza la Llei de Gestió Integrada de Residus a Albània
	2	Elaboració de plans locals finalitzats sobre gestió integrada de residus i normativa municipal per part de tots els municipis, i les seves aprovacions als Ajuntaments
	3	Elaboració d'un Pla de Gestió de Residus de Paquetatge i d'un programa de prevenció de residus en suport a la implementació del Document de Política Estratègica sobre Gestió Integrada de Residus i Pla d'Acció
	4	Organitzar anualment campanyes de sensibilització "Fem-ho" que promoguin comportaments ambientalment responsables per a la reducció, reutilització i reciclatge de residus

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures per fer front a l'augment de la reducció de residus en origen	1	Actualitza la Llei de Gestió Integrada de Residus a Albània
	2	Elaboració de plans locals finalitzats sobre gestió integrada de residus i normativa municipal per part de tots els municipis, i les seves aprovacions als Ajuntaments
	3	Elaboració d'un Pla de Gestió de Residus de Paquetatge i d'un programa de prevenció de residus en suport a la implementació del Document de Política Estratègica sobre Gestió Integrada de Residus i Pla d'Acció
	4	Redacció i implementació de l'aplicació de la "compra verda" a Albània *
Altres mesures rellevants	1	Establiment d'un sistema de documentació, informació i realització d'estadístiques sobre generació, transferència i tractament de residus en l'àmbit nacional i local

* Es considera que la mesura s'assigna millor per al pilar horitzontal, ja que té un abast més ampli.

Taula 6. Mesures INCIRCLE per al pilar de mobilitat per a Albània

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Albània

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que promouen el desenvolupament de solucions de transport sostenible	1	L'ampliació dels passejos marítims i els carrils bici que connecten els centres turístics albanesos i les platges, així com dins del centre de les ciutats i llocs d'interès
	2	Elaborar les condicions del marc legal pel que fa a la instal·lació de punts de recàrrega privats i públics per a vehicles elèctrics
	3	Desenvolupar i implementar el pla per a la xarxa d'infraestructures d'estacions de recàrrega a llarg termini, inclosa la instal·lació d'estacions de càrrega ràpida en les principals rutes d'Albània
	4	Mesures de sensibilització ciutadana per ampliar el coneixement sobre els vehicles elèctrics i els seus beneficis. Propostes d'incentius nacionals i locals (financers i no financers) per fomentar la mobilitat circular que ha de servir per promoure una major captació de vehicles elèctrics
Mesures que promoguin el desenvolupament d'infraestructures necessàries per mantenir solucions de transport millorades	1	L'ampliació dels passejos marítims i els carrils bici que connecten els centres turístics albanesos i les platges, així com dins del centre de les ciutats i llocs d'interès
	2	Elaborar les condicions del marc legal pel que fa a la instal·lació de punts de recàrrega privats i públics per a vehicles elèctrics
	3	Desenvolupar i implementar el pla per a la xarxa d'infraestructures d'estacions de recàrrega a llarg termini, inclosa la instal·lació d'estacions de càrrega ràpida en les principals rutes d'Albània

Taula 7. Mesures INCIRCLE per al pilar horitzontal per a Albània

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Albània

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
ment Nexus que uneix els quatre pilars	1	Elaborar les condicions del marc legal pel que fa a la instal·lació de punts de recàrrega privats i públics per a vehicles elèctrics

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
	2	Desenvolupar i implementar el pla per a la xarxa d'infraestructures d'estacions de recàrrega a llarg termini, inclosa la instal·lació d'estacions de càrrega ràpida en les principals rutes d'Albània
	3	Creació d'una agència dedicada a les energies renovables
	4	Redacció i implementació de l'aplicació de la "compra verda" a Albània
Integració del turisme amb els espais naturals i les comunitats del voltant	1	L'ampliació dels passejos marítims i els carrils bici que connecten els centres turístics albanesos i les platges, així com dins del centre de les ciutats i llocs d'interès
	2	Reforçar els mecanismes de suport al desenvolupament d'energies renovables
	3	Redacció i implementació de l'aplicació de la "compra verda" a Albània
	4	Organitzar anualment campanyes de sensibilització "Fem-ho" que promoguin comportaments ambientalment responsables per a la reducció, reutilització i reciclatge de residus
	5	Planificació i finançament de projectes prioritaris, per a inversions en el sector del subministrament d'aigua i clavegueram, en zones turístiques costaneres
Consulta i divulgació	1	Mesures de sensibilització ciutadana per ampliar el coneixement sobre els vehicles elèctrics i els seus beneficis. Propostes d'incentius nacionals i locals (financers i no financers) per fomentar la mobilitat circular que ha de servir per promoure una major captació de vehicles elèctrics
	2	Sensibilitzar la població sobre els beneficis de les energies renovables
	3	Actualitza la Llei de Gestió Integrada de Residus a Albània
	4	Elaboració d'un Pla de Gestió de Residus de Paquetatge i d'un programa de prevenció de residus en suport a la implementació del Document de Política Estratègica sobre Gestió Integrada de Residus i Pla d'Acció
	5	Redacció i implementació de l'aplicació de la "compra verda" a Albània
Recerca i innovació	1	L'ampliació dels passejos marítims i els carrils bici que connecten els centres turístics albanesos i les platges, així com dins del centre de les ciutats i llocs d'interès
	2	Mesures de sensibilització ciutadana per ampliar el coneixement sobre els vehicles elèctrics i els seus beneficis. Propostes d'incentius nacionals i locals (financers i no financers) per fomentar la mobilitat circular que ha de servir per promoure una major captació de vehicles elèctrics
	3	Desenvolupament d'una ordenança de calor i marc d'abast relacionat
	4	Reforçar els mecanismes de suport al desenvolupament d'energies renovables
	5	Planificació i finançament de projectes prioritaris, per a inversions en el sector del subministrament d'aigua i clavegueram, en zones turístiques costaneres
Elaboració integral de polítiques	1	L'ampliació dels passejos marítims i els carrils bici que connecten els centres turístics albanesos i les platges, així com dins del centre de les ciutats i llocs d'interès
	2	Desenvolupament d'una ordenança de calor i marc d'abast relacionat

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
	3	Reforçar els mecanismes de suport al desplegament d'energies renovables
	4	Organitzar anualment campanyes de sensibilització "Fem-ho" que promoguin comportaments ambientalment responsables per a la reducció, reutilització i reciclatge de residus
	5	Planificació i finançament de projectes prioritaris, per a inversions en el sector del subministrament d'aigua i clavegueram, en zones turístiques costaneres

4.1.1. Resultats de l'estratègia - Albània

L'anàlisi de divergències identifica diverses qüestions de l'Estratègia, entre elles que algunes mesures no eren específiques del sector turístic, sinó que s'apliquen al conjunt de l'economia dificultant l'avaluació de la seva contribució directa al sector turístic. També es va assenyalar que les mesures proposades se centren en un nombre limitat de principis, per la qual cosa altres principis com l'aspecte de la innovació, no estan ben desenvolupats. També cal destacar la participació i la millora de les parts interessades en els processos de governança.

Es preveu que el total de 22 mesures costi al país un total de 1.280 milions d'euros, dels quals una part elevada del 97% del cost s'atribueix a mesures per al pilar de l'aigua per a grans inversions d'infraestructura relacionades amb projectes prioritaris.

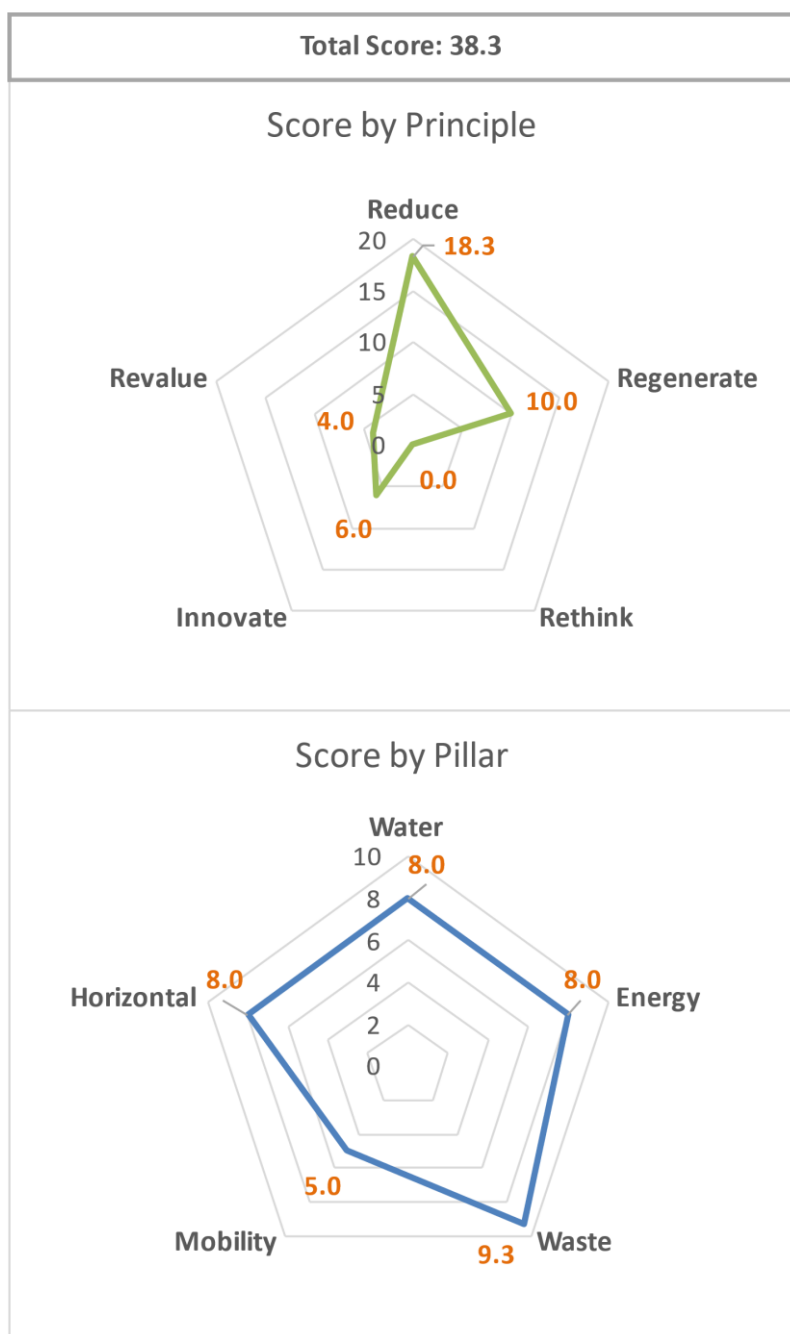
Així, si bé s'aprecia que aquesta infraestructura és necessària per al desenvolupament econòmic i social general, la qual cosa permetria l'enfortiment del sector turístic, també és molt necessari que les estratègies i plans que es proposen per a tota l'economia es reflecteixin en plans i accions específicament dissenyats per al sector turístic. Això asseguraria que el desenvolupament del sector i l'ús de recursos per a les seves activitats es planifiquessin i gestionessin adequadament per satisfer els requisits d'una economia circular.

Centrant-nos en les mesures proposades en l'Estratègia albanesa, tal com es presenta a la figura 2, la puntuació de circularitat es calcula a 38,3 sobre una puntuació màxima possible de 120 (32%), classificant l'Estratègia com a "Altament Preocupada", segons la classificació de la SSSA (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020b). L'estratègia és la més forta en mesures relacionades amb els principis de reduir i regenerar, però més feble quant a repensar, revalorar i innovar els principis. L'Estratègia obté una puntuació per sota de cada pilar, amb puntuacions que es distribueixen de manera relativament uniforme entre els cinc pilars. La puntuació més alta es registra per al pilar de residus en 9.3, mentre que la resta de pilars obtenen una puntuació entre 5 i 8.

Imatge 2. Puntuació circular de l'Estratègia per a Albània

Font:
l'autor, a partir
proporcionada
INCIRCLE

Estimacions de
de la informació
en l'Estratègia

4.2. Illes Balears

Les Illes Balears consisteixen en un arxipèlag de la costa d'Espanya format per quatre illes principals: Mallorca, Eivissa, Menorca i Formentera, que sumen una població d'1,22 milions d'habitants. El 2019, van visitar les illes un total de 16,45 milions de turistes, generant un valor afegit brut (VAB) equivalent a gairebé el 49% del PIB

total de la regió. A més, des de fa deu anys, la regió de les Illes Balears ocupa el setè lloc a Espanya en termes de PIB per càpita (AETIB i Planeting, 2021).

Davant la dependència de l'economia del sector turístic, l'aspecte de l'estacionalitat suposa una gran amenaça per a les Illes. El sector turístic s'enfronta a grans reptes socioeconòmics i ambientals derivats de l'elevada afluència concentrada de turistes que es pot agreujar encara més si el nombre de turistes i residents continua augmentant. Els alts patrons de consum generats pel sector turístic derivats de la manca d'una planificació adequada estan provocant un augment de l'estrès sobre els recursos naturals ja limitats i un major deteriorament ambiental. (AETIB & Planeting, 2021).

L'Estratègia INCIRCLE per a les Illes Balears assenyala que el 2019 van visitar les illes un total de 16,45 milions de turistes. La significativa activitat del sector turístic contribueix fortament al desenvolupament social i econòmic general de la regió, de manera que es destaca que la indústria turística va contribuir al 48,8% del PIB total de la regió el 2019. El sector dona feina a unes 150.000 persones, la qual cosa representa el 23% de l'ocupació total a les illes. L'amenaça de la pandèmia de la Covid-19 va provocar una pèrdua del PIB del 27% per al 2020. No obstant això, les últimes enquestes mostren que s'espera que l'activitat turística es recuperi als nivells anteriors a la pandèmia entre 2022 i 2024.

L'estat actual de cada pilar d'INCIRCLE es resumeix a continuació:

Aigua: La producció d'aigua depèn molt de l'ús d'aigües subterrànies. Malgrat els limitats recursos naturals d'aigua, la xarxa d'aigua està funcionant molt per sota d'un nivell òptim, amb pèrdues d'aigua estimades al voltant del 26% de la producció total d'aigua. El consum d'aigua és molt pronunciat en allotjaments turístics i en camps de golf. Les aigües residuals tractades s'utilitzen per al reg, encara que el seu ús no és prou extens.

Residus: Les Illes Balears són la regió que genera més residus per càpita d'Espanya. Durant la temporada d'estiu, la producció de residus gairebé es duplica en comparació amb els mesos d'hivern. El reciclatge de residus és encara relativament baix, ja que la major majoria dels residus es desvien a plantes d'incineració.

Energia: Els combustibles fòssils són actualment l'energia dominant a les Illes Balears, ja que el percentatge d'energia produïda a partir de recursos renovables es va situar al voltant del 5% el 2019, subratllant la necessitat de millores addicionals en els anys següents.

Mobilitat: El sector es caracteritza per un alt ús de cotxes de lloguer per part dels turistes que agreuja la ja elevada dependència dels residents del cotxe privat. Aquesta situació comporta costos externs causats per la congestió i la contaminació acústica, l'augment del risc d'accidents, l'alt consum energètic i les emissions contaminants, entre d'altres.

Les Illes Balears han aprovat recentment diverses lleis, plans sectorials i estratègies que abasten l'economia circular, el turisme sostenible i els quatre pilars d'INCIRCLE amb l'objectiu d'avançar cap a la sostenibilitat i l'economia circular. Així ho recull l'Estratègia Espanyola d'Economia Circular, que estableix una sèrie d'objectius per fixar Espanya d'acord amb el Pacte Verd Europeu i l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, i la Llei de Turisme de les Illes Balears juntament amb el nou Pla Integral de Turisme 2015-2025, que té com a objectiu implementar i desenvolupar un turisme responsable. Altres estratègies relacionades amb els quatre pilars són la Llei de Transició Energètica i Canvi Climàtic i l'Estratègia de Canvi Climàtic 2013-2020, la Llei de Residus, el Pla Hidrològic 2015-2021, la Llei de Mobilitat 10/2019 i el Pla Director Sectorial de Mobilitat.

Com es mostra a través de l'anàlisi de context, les Illes Balears han aprovat recentment diverses lleis, plans sectorials i estratègies que cobreixen els quatre pilars de l'INCIRCLE amb l'objectiu d'avançar cap a la sostenibilitat i l'economia circular. Tot i això, el sector turístic s'enfronta a grans reptes socioeconòmics i ambientals que es poden agreujar encara més si el nombre de turistes i residents continua augmentant, tenint ja uns recursos limitats sotmesos a estrès. Òbviament, calen més mesures per avançar cap a la sostenibilitat i la circularitat. Les parts interessades del turisme han de jugar un paper clau cap a la circularitat beneficiant-se d'una creació de valor circular compartida dins de les cadenes de valor pertinents.

L'Estratègia identifica la visió que defineix els objectius a llarg termini de les Illes Balears com "Fer de les Illes Balears una destinació turística circular que ofereixi la millor experiència turística possible alhora que millora la qualitat de vida de les Illes Balears". A més, s'identifica una visió per a cadascun dels quatre pilars INCIRCLE de la següent manera:

- **Aigua:** Aconseguir la circularitat de l'aigua assegurant la qualitat i el subministrament de l'aigua, alhora que es protegeixen les fonts d'aigua i el medi ambient,
- **Residus:** Implementar una estratègia circular de residus per tancar el cercle a través de la prevenció de residus, descàrrega zero i 100% reutilització i reciclatge,
- **Mobilitat:** Aconseguir un transport accessible, assequible, amb zero emissions i circular per a tots els residents i visitants,
- **Energia:** Construir unes Illes Balears 100% renovables i neutres en carboni.

Les taules que segueixen a continuació són les mesures INCIRCLE proposades en l'Estratègia per a les Illes Balears i categoritzades per pilars segons el que preveu el Resum d'Estratègia Sintètica.

Taula 8. Mesures INCIRCLE per al pilar de l'aigua a les Illes Balears

Font: INCIRCLE D4.1.1 Resum sintètic de l'estratègia per a les Illes Balears

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures per abordar l'eficiència de l'ús de l'aigua / gestió de la demanda d'aigua	1	Elaboració d'un "Pla Circular de Gestió de l'Aigua" basat en la demanda prevista i en l'oferta disponible per a les Illes Balears
	2	Actualització-reparació de xarxes de distribució d'aigua dolça en BI per al 2030
	3	Desenvolupar i implementar la política i el marc legal que fomenti l'estalvi d'aigua i la gestió circular de l'aigua, especialment en els municipis
	4	Disseny i implementació d'una "campanya circular de conscienciació sobre l'aigua i l'estalvi d'aigua" entre els principals actors
aborden la reutilització de l'aigua i altres sistemes alternatius	1	Millora-reparació d'estacions i infraestructures de tractament d'aigües residuals (aigües residuals i regenerades) per a l'ús d'aigües regenerades

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
	2	Ús d'aigües pluvials i grises en habitatges nous, existents, edificis públics i privats, etc. per a l'any 2030

Taula 9. Mesures INCIRCLE per al pilar energètic per a les Illes Balears

Font: INCIRCLE D4.1.1 Resum sintètic de l'estratègia per a les Illes Balears

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que aborden l'optimització de l'eficiència energètica	1	Millora de l'estalvi i l'eficiència energètica en els edificis existents
Mesures per al desenvolupament de sistemes d'energies renovables	1	Reducció d'emissions d'efecte hivernacle (GEH) en el sector del transport*
	2	Implantació progressiva de la RES en tots els edificis i instal·lacions, públics i privats, d'energies renovables

* Aquesta mesura es considera millor assignada en el sector de la mobilitat que no pas en el sector energètic, ja que la reducció d'emissions està impulsada pel sector del transport.

Taula 10. Mesures INCIRCLE per al pilar de residus per a les Illes Balears

Font: INCIRCLE D4.1.1 Resum sintètic de l'estratègia per a les Illes Balears

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que aborden l'optimització de les pràctiques de separació i reciclatge de residus	1	Augmentar almenys fins a un 50% del pes i per a cada fracció, la preparació per a la reutilització i el reciclatge conjunt de materials com el paper, els metalls, el vidre, el plàstic i els bioresidus procedents de residus domèstics i comercials, per a l'any 2021. Aquest percentatge haurà de ser del 65% el 2030
	2	Reciclar (valoració de materials) almenys el 75% dels residus no industrials per a l'any 2030
	3	Reutilització d'envasos de begudes en el sector HORECA (Hotels, restaurants, cafeteries, restauració) d'aigua embotellada, envasos de cervesa i begudes refrescants, per a l'any 2030
Mesures per fer front a l'augment de la reducció de residus en origen	1	Reduir la generació de residus en un 10% abans de 2021 i en un 20% abans de 2030 en comparació amb 2010
	2	Reduir el malbaratament d'aliments en un 50% el 2030 (en comparació amb 2020)

Taula 11. Mesures INCIRCLE per al pilar de mobilitat per a les Illes Balears

Font: INCIRCLE D4.1.1 Resum sintètic de l'estratègia per a les Illes Balears

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
el desenvolupament de solucions	1	Augmentar la mobilitat a peu del 33 al 42%

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
	2	Augmentar la mobilitat ciclista del 2 al 9%
	3	Desenvolupament i aplicació de plans de mobilitat en zones turístiques
	4	Regulació de la mobilitat dels cotxes de lloguer
	5	Elaboració de "Plans de Serveis De Costes"
Mesures que promoguin el desenvolupament d'infraestructures necessàries per mantenir solucions de transport millorades	1	Construcció de la línia de tramvia "Badia de Palma" a Mallorca

Taula 12. Mesures INCIRCLE per al pilar horitzontal per a les Illes Balears

Font: INCIRCLE D4.1.1 Resum sintètic de l'estratègia per a les Illes Balears

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Recerca i innovació	1	Promoure l'enfocament de l'Avaluació de Capacitat de Transport de Turisme (TCCA) com a anàlisi obligatòria per a la planificació turística regional
Elaboració integral de polítiques	1	Elaborar una "Llei d'Economia Circular" que inclogui la revisió de la legislació turística vigent per facilitar la integració dels principis i mesures d'economia circular en el sector turístic
	2	Adopció de criteris sostenibles i/o circulars reconeguts per a la planificació d'esdeveniments públics

4.2.1. Resultats de l'estratègia – Illes Balears

A través de l'anàlisi de divergències, la principal bretxa identificada per a les Illes Balears està relacionada amb la presentació de les pròpies mesures. Les mesures s'informen en forma d'objectiu, però no s'especifiquen les

accions a emprendre per aconseguir-les. A més, hi ha casos en què el nombre limitat de mesures implica que no s'explora la propagació de solucions a través de les diferents dimensions dels cinc pilars. Això és especialment important si es té en compte que s'espera que el nombre de turistes i residents continuï augmentant, la qual cosa implica que es requereixen més mesures per garantir la sostenibilitat i la circularitat.

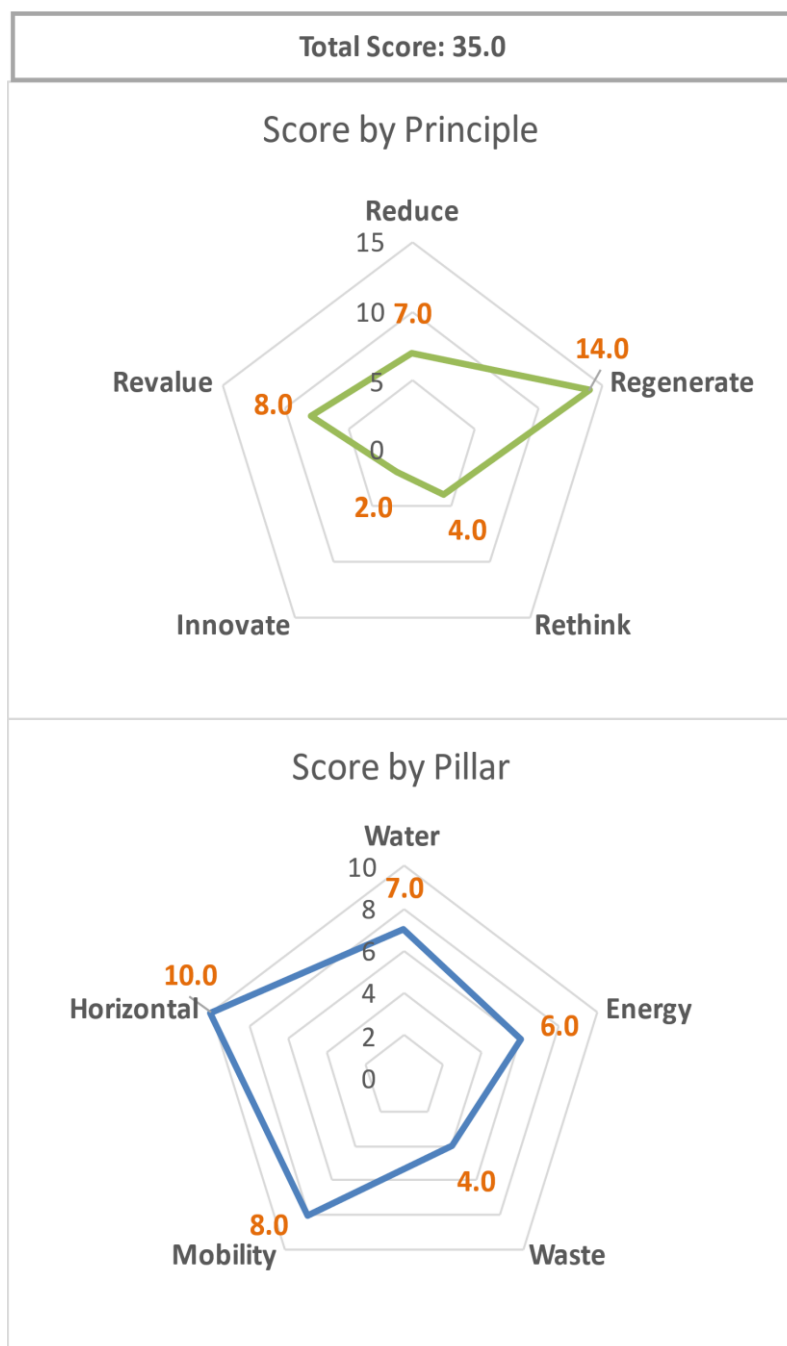
Es preveu que les 23 mesures proposades a l'Estratègia Balear 341,93 milions d'euros, dels quals la majoria d'aquests costos, que ascendeixen a 300 milions d'euros, són per a mesures per al pilar de la mobilitat per construir una línia de tramvia².

La circularitat de l'Estratègia Balear té una puntuació de 35 sobre 120 (29%), classificant l'Estratègia com a "Altament Preocupada", segons la classificació de la SSSA (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020b), segons es mostra a la Figura 3. Pel que fa a les puntuacions guanyades sota cada principi, les més altes es registren sota els principis Regenerar i Revalorar, però, l'estratègia és feble en termes del principi d'innovar. L'estratègia obté una puntuació per sota de cada pilar, amb puntuacions que es distribueixen de manera relativament uniforme entre els cinc pilars diferents. Els pilars d'aigua, horitzontal i de mobilitat obtenen les puntuacions més altes, mentre que la puntuació més baixa es registra per al pilar de residus.

Imatge 3. Puntuació circular de l'Estratègia per a les Illes Balears

Font: Estimacions de l'autor, a partir de la informació proporcionada en l'Estratègia INCIRCLE

² Cal destacar que la mesura aborda el desenvolupament de les infraestructures, que repercutirà en el sector turístic, però no s'adreça específicament al sector turístic.

4.3. Creta

Situada a la Mediterrània oriental, amb 1.000 km de costa i 300 dies de sol cada any, Creta és l'illa grega més visitada. El 2019, dels gairebé 4.5 milions d'arribades de visitants estrangers, el 84% van arribar entre maig i setembre destacant l'augment de les pressions a què s'enfronta l'illa durant els mesos d'estiu. Aquesta pressió es redueix a la infraestructura necessària, especialment en relació amb els sectors de l'energia, la mobilitat, els residus i l'aigua. Des d'un punt de vista mediambiental, durant els mesos calorosos i secs, el turisme depèn en gran mesura dels recursos hídrics, la qual cosa possiblement conduirà al seu esgotament els propers anys si no s'aplica una gestió adequada.

Mentre que el turisme a Creta s'ha convertit en un sector econòmic de referència, el turisme és considerat un dels culpables dels recents problemes ambientals i socioeconòmics més greus que amenacen la sostenibilitat de l'illa. La majoria de les zones turístiques estan vinculades a una alta concentració d'activitat turística, saturació i sobre desenvolupament, el que resulta en diverses externalitats, incloent soroll i contaminació de l'aire, congestió del trànsit, reducció de la seguretat viària, construcció incontrolada, contaminació marina, problemes estètics i degradació ambiental. Aquests impactes són majoritàriament visibles i concentrats en zones costaneres i tendeixen a atenuar-se amb la distància de la costa, reflectint la distribució turística espacial dins de Creta. L'Estratègia manca d'informació sobre l'estat de joc existent de cada pilar INCIRCLE, i no es pot derivar una imatge clara sobre la situació actual pel que fa a l'aigua, les aigües residuals, l'energia i el transport, a causa de la disponibilitat limitada de dades (per obtenir informació addicional, consulteu el capítol 5.2.3 de l'**E4.1.2: Recull d'informes d'avaluació d'estratègies regionals/nacionals**).

Per al **pilar residus**, l'Estratègia assenyalava que el 2019, els MSW recollit per separat a Creta va ascendir al 23,6% del total de residus municipals, i al voltant del 27% dels MSW produïts a Creta es van preparar per a la reutilització o reciclatge de materials, mentre que cap va ser tractat per a la valoració energètica. No s'indica com es gestionen els residus restants, si es tracta d'abocadors, incinerats o d'una altra manera. No obstant això, també s'assenyala, que la gestió dels MSW a Grècia encara es basa principalment en l'eliminació d'abocadors, amb una taxa d'abocament que se situa en el 80%.

L'estratègia identifica una sèrie d'accions que s'estan duent a terme independentment entre si en els cinc pilars d'INCIRCLE, inclòs un programa europeu "WINPOL" per desenvolupar sis plans d'acció per a la millora de les polítiques de residus i la renovació d'una planta de reciclatge i compostatge mecànic. Altres accions en el **sector de la mobilitat**, mostres que hi ha un nombre limitat de vehicles elèctrics disponibles a Creta, incloent 300 bicicletes elèctriques i dos autobusos. En el sector de l'energia, s'han dut a terme recentment accions per retallar el **consum d'energia** en un nombre limitat d'edificis públics. Quant al **sector hídric**, s'estan dissenyant programes de seguiment i recollida de dades sobre el consum d'aigua en el sector agrícola.

Els documents sobre polítiques a què es refereix l'Estratègia INCIRCLE fan referència a Grècia en el seu conjunt, però cap d'ells es refereix específicament a Creta. Cal assenyalar, però, que Grècia va aprovar un Pla d'Acció Nacional sobre Economia Circular el 2018, amb l'objectiu de posar el país en el camí cap a l'adopció a llarg termini de principis circulars. Això contribueix a l'estratègia econòmica de Grècia en la seva recerca clau del concepte "verd" de l'economia a través de la creació d'ocupació especialment per a dones i joves, un creixement equitatiu i inclusiu que es basa en recursos eficients, promoció de pimes, innovació i inversió en noves tecnologies, i l'enfortiment del potencial socioeconòmic. A més, actualment s'estan revisant els documents de política estratègica bàsica.

L'Estratègia INCIRCLE cretenca aborda la principal necessitat identificada en l'anàlisi de context, com és la manca de consciència i investigació que s'està duent a terme en relació amb l'economia circular. L'estratègia té com a objectiu sensibilitzar, informar i involucrar les parts interessades en el camí cap a l'economia circular,

promoure pràctiques sostenibles i contribuir a l'aplicació del projecte. Això es reflecteix en les cinc principals mesures proposades relatives a:

- Construir ponts amb projectes rellevants, accelerar la capitalització del coneixement acumulat a través de projectes sostenibles,
- Fomentar les sinergies sostenibles entre els grups d'interès locals, mitjançant la creació d'una base de dades d'actors rellevants per millorar la cooperació entre els actors de la indústria turística,
- Difusió generalitzada dels objectius i resultats del projecte per crear consciència i atreure l'interès i la implicació d'un ampli ventall d'associacions turístiques, amb l'objectiu final d'impulsar la utilitat dels resultats del projecte,
- Creació d'una aplicació d'Economia Circular de la Regió de Creta per als visitants i els principals actors del sector turístic per oferir de manera efectiva una plataforma de suport,
- Implementació de sortides de camp i taller per als principals agents del sector turístic, per aportar de primera mà les accions circulars que ja s'estan aplicant en hotels,
- Millorar la gestió de la destinació marcant Creta com a destinació sostenible i invertint en l'experiència del client, fomentant alhora uns canvis en les polítiques, les pràctiques empresarials i el comportament del consumidor en el turisme.

A partir de l'anàlisi de context, s'assenyala que el sector turístic de Creta s'ha convertit en un sector econòmic líder i la seva promoció destaca en els recents plans oficials de desenvolupament de Creta, l'objectiu general dels quals és la consecució del desenvolupament sostenible. Al mateix temps, el turisme és un dels culpables dels recents greus problemes ambientals i socioeconòmics que amenacen la sostenibilitat de l'illa. Davant d'aquest escenari, a través de les consultes de les parts interessades, es va identificar la visió principal de l'estratègia INCIRCLE de Creta com la **"Formació d'una vida sostenible a través de l'economia circular per als visitants i l'entorn de treball per als locals empleats en el turisme"**. L'objectiu final del projecte és permetre un ampli reconeixement del projecte i els seus resultats, en essència per sensibilitzar, informar, comprometre, promoure i contribuir a l'aplicació del projecte.

Després del procés de visió estratègica, se seleccionen mesures específiques, juntament amb indicadors per fer un seguiment del seu acompliment en la consecució dels objectius i la seva capacitat per implementar el canvi que l'estratègia pretén introduir. En l'Estratègia s'elabora un pla de temps d'implementació de l'estratègia i un pla de finançament, juntament amb els òrgans responsables per a la implementació de mesures i el seguiment dels indicadors de resultats. El pla de finançament inclou una revisió exhaustiva del possible finançament de fonts com el Fons de Transició Justa i altres programes de finançament nacional i regional.

Les taules a continuació representen les mesures INCIRCLE proposades en l'Estratègia cretenca i estan categoritzades per pilars segons el que preveu el Resum d'Estratègia Sintètica.

Taula 13. Mesures INCIRCLE per al pilar d'aigua de Creta

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Creta

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
eficiència de l'ús de l'aigua	1	Diversificar el subministrament d'aigua en el sector turístic

	2	Sistemes d'estalvi d'aigua en allotjaments, instal·lacions turístiques especials i zones turístiques (reciclatge-reutilització)
	3	Mètodes i instal·lacions per garantir l'adequació de l'aigua (preses superficials - dessalinització)
	4	Gestió integrada de recursos hídrics en l'àmbit regional local

Taula 14. Mesures INCIRCLE per al pilar energètic de Creta

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Creta

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que aborden l'optimització de l'eficiència energètica	1	Sistemes d'estalvi energètic (especialment en períodes punta) a les zones turístiques
	2	Especificacions per a noves instal·lacions (edificis bioclimàtics, materials i construcció tècnica)
	3	Fonts d'energies renovables (sol, geotèrmia, etc.)

Taula 15. Mesures INCIRCLE per al pilar de residus de Creta

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Creta

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures per fer front a l'augment de la reducció de residus en origen	1	Experiència pràctica a través de les millors pràctiques*
	2	Nombre d'organismes que col·laboren amb la CE*
	3	Nombre de duos (hotel-hotel, hotel-transport, restaurant-agència de viatges, etc.)*
	4	Nombre d'associacions turístiques participants (vegades dels seus membres) Nombre de seminaris realitzats (2) Quantitat de material produït (electrònic i/o imprès)
	5	S'està executant l'aplicació*
	6	Polítiques/certificats sobre Creta com a destinació de turisme sostenible*

*Totes les mesures anteriors estan relacionades amb la circularitat del sector turístic, per tant, són de caràcter horitzontal.

No es proposen mesures específicament en relació amb els quatre pilars principals d'INCIRCLE.

4.3.1. Resultats de l'estratègia - Creta

Pel que fa a l'anàlisi de deficiències duta a terme per a Creta, sembla que encara no hi ha estratègies específiques desenvolupades per a Creta. Per tant, es considera important una estratègia específica per identificar les necessitats i la visió de la indústria turística de Creta. A més, no s'han proporcionat mesures rellevants sota certs pilars, incloent l'aigua i l'energia, i les proporcionades per al pilar de residus eren de dimensió horitzontal. Una estratègia sòlida s'ha de basar en dades quantitatives i en la implicació de les parts interessades. La manca de dades quantitatives respecte dels cinc pilars a què es refereix l'estratègia és una

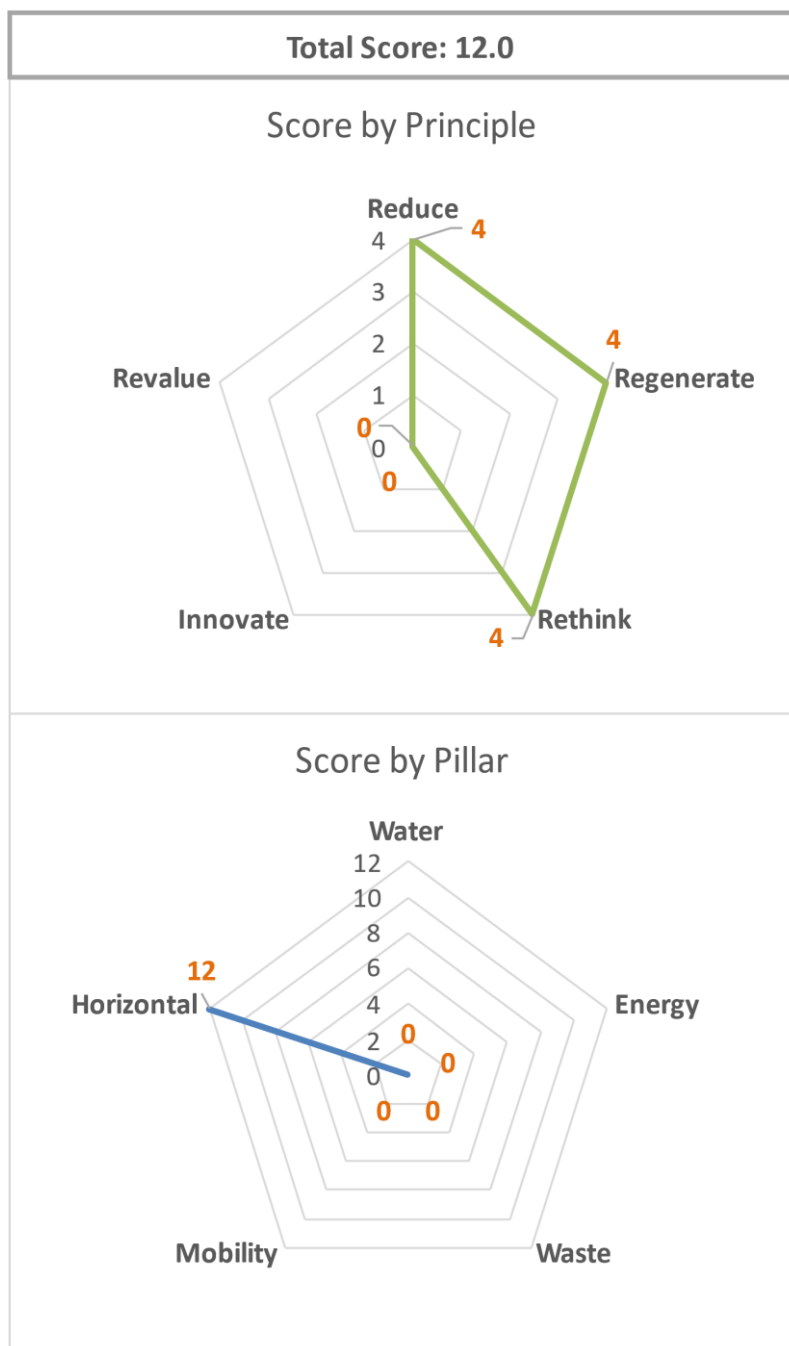
bretxa que cal abordar per millorar la metodologia i el desenvolupament de mesures fortes per aconseguir la circularitat.

A causa del nombre limitat de mesures proposades en l'Estratègia cretenca, el cost d'implementació de la mesura ascendeix a un total de 35.000 €, que es refereixen a les mesures proposades només per al pilar horitzontal.

La circularitat de l'Estratègia de Creta té una puntuació de **12 sobre 120 (10%)**, classificant l'Estratègia com a **"Preocupació inicial"**, segons la classificació de la SSSA (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020b), segons es mostra a la Figura 4. Quant a la puntuació obtinguda per a cada principi, l'Estratègia cretenca obté un 4 per a cadascun dels principis Reduir, Regenerar i Repensar. L'Estratègia no obté puntuació per als principis Innovar i Revalorar. En termes de puntuació per pilar, l'Estratègia guanya una puntuació només per al pilar horitzontal, reflectint les debilitats de l'Estratègia, que caldrà reforçar amb mesures addicionals sota cada pilar per tal de garantir que l'Estratègia apliqui veritablement un enfocament circular en tots els pilars.

Imatge 4. Puntuació circular de l'Estratègia per a Creta

Font: Estimacions de l'autor, a partir de la informació proporcionada en l'Estratègia INCIRCLE

4.4. Xipre

Xipre és una illa situada a la Mediterrània oriental. És la tercera illa més gran i la tercera més poblada de la Mediterrània, amb gairebé 900.000 habitants. El 2019, van rebre 3,9 milions de turistes, un 39% més que el 2014. Una participació del 78% d'aquesta activitat es registra en el període maig-octubre, amb aquesta estacionalitat al sector, associada a la sobreutilització de les infraestructures existents, l'augment de les pressions sobre l'escassetat d'aigua i els recursos energètics, el fort augment de la generació de residus i la degradació ambiental, mentre que les baixes arribades de turistes durant els mesos d'hivern afecten negativament la rendibilitat empresarial i l'estabilitat de l'ocupació (Balamou, Kosma, & Constantinou, 2021).

El producte turístic xipriota se centra en l'actualitat principalment en les platges de sorra i les aigües cristallines, les condicions climàtiques i la cuina mediterrània, els allotjaments i serveis d'alta qualitat i la seguretat de l'illa. Amb això, atrau principalment joves i famílies (Balamou, Kosma i Constantinou, 2021).

L'activitat turística a Xipre és un important contribuent a l'economia de l'estat insular, generant directament una quota estimada del 16% del PIB nacional, que augmenta fins al 28% si afegim la contribució indirecta i induïda. A mesura que s'espera que el sector continuï creixent en el proper període de 10 anys, els importants beneficis econòmics poden materialitzar-se. No obstant això, s'espera que l'augment de les arribades de turistes continuï afectant el camí de la sostenibilitat del país, i demana una gestió eficaç dels escassos recursos així com dels problemes ambientals de l'illa (Balamou, Kosma i Constantinou, 2021).

L'estat actual de cada pilar d'INCIRCLE es resumeix a continuació:

Aigua: L'illa s'enfronta a un problema d'escassetat d'aigua, que es veu agreujat per la sobreabstracció de les aigües subterrànies i la creixent demanda d'aigua, la qual cosa resulta en l'esgotament dels aqüífers subterranis i en la salinització dels aqüífers costaners. La dessalinització de l'aigua de mar i la reutilització d'aigua regenerada després del tractament d'aigües residuals són, per tant, part de la solució practicada a Xipre per compensar part d'aquest problema.

Residus: Xipre genera una alta taxa de residus municipals per habitant, la qual s'observa que va augmentant amb els anys. El 2016, el 76% dels MSW van ser abocats, mentre que només el 16% d'aquests residus va ser reciclat. Aquesta situació es deriva de la manca d'infraestructures i sistemes de recollida de reciclables i de desviar els residus dels abocadors, de la manca de coordinació entre els diferents nivells administratius i de la manca d'incentius per evitar la generació de residus i l'augment del reciclatge.

Mobilitat: A Xipre, més del 90% dels moviments de transport es realitzen en vehicle privat, mentre que només el 2% de la població utilitza el transport públic. In Xipre, més del 90% dels moviments de transport es realitzen en vehicle privat, mentre que només el 2% de la població utilitza el transport públic. Actualment, el país s'està centrant a induir un canvi modal cap al transport públic a través de diverses inversions i millores d'infraestructura, inclosa la possible introducció de trens i tramvies.

Energia: Xipre té un sistema d'energia aïllat alimentat principalment per combustible. La proporció d'energia renovable en el subministrament elèctric es manté baixa en un 10% malgrat el potencial de l'illa alta per generar energia a partir de l'energia solar i eòlica. Això es deu, en part, al repte de lliurar l'electricitat a prop del punt de consum, que es comença a abordar a través de bateries d'emmagatzematge d'energia.

Les principals estratègies que influeixen en l'economia circular de Xipre són l'Estratègia de Turisme, el Pla Nacional d'Energia i Clima (NECP), l'Estratègia de Gestió de Residus, el Pla de Desenvolupament i Gestió de l'Aigua i la Política de Transport de Xipre. L'Estratègia de Turisme estableix prioritats estratègiques fins al 2030 en relació amb la millora de l'experiència turística i la competitivitat del sector, millorant la planificació i el desenvolupament a través d'una millor governança i un marc de gestió turística, atraient noves inversions sostenibles i augmentant els beneficis per a la comunitat local i el medi ambient. Les principals polítiques i estratègies en relació amb els quatre pilars principals d'INCIRCLE s'aborden en els documents esmentats anteriorment.

L'Estratègia xipriota se centra a establir una imatge per a Xipre que sigui una destinació conscient del medi ambient que ofereixi una experiència turística memorable i al mateix temps millorar la qualitat de vida dels xipriotes. Això es reflecteix en quatre objectius per als quatre pilars d'INCIRCLE:

- **Aigua:** Ús efectiu dels recursos hídrics per tal d'assegurar la qualitat i protecció de les fonts hídriques i el medi aquàtic.
- **Residus:** Implementar la jerarquia de residus reduint la generació de residus, inclosos els canvis en els hàbits de consum promovent la reutilització i el reciclatge, seguint els principis de l'economia circular,
- **Mobilitat:** Fer de Xipre una illa amb un transport accessible, assequible i net per a tothom, mitjançant el desenvolupament del transport públic, el disseny i la implementació d'infraestructures per a vianants i ciclistes, i a través de la conformació d'una nova cultura menys enfocada a la conducció,
- **Energia:** Fer de Xipre un país energèticament eficient augmentant l'ús de fonts d'energia renovables.

Després del procés de visió estratègica, se seleccionen mesures específiques, juntament amb indicadors per fer un seguiment del seu acompliment en la consecució dels objectius i la seva capacitat per implementar el canvi que l'estratègia pretén introduir. En l'Estratègia s'elabora un pla de temps d'implementació de l'estratègia i un pla de finançament, juntament amb els òrgans responsables per a la implementació de mesures i el seguiment dels indicadors de resultats.

Les taules a continuació són les mesures INCIRCLE proposades en l'Estratègia xipriota i classificades per pilars segons el que preveu el Resum d'Estratègia Sintètica.

Taula 16. Mesures INCIRCLE per al pilar de l'aigua per a Xipre

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Xipre

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures per abordar l'eficiència de l'ús de l'aigua / gestió de la demanda d'aigua	1	Construcció de dipòsits d'emmagatzematge d'aigua reciclada a les zones turístiques de Xipre per cobrir les necessitats d'aigua durant la temporada alta
Mesures que aborden la reutilització de l'aigua i altres sistemes alternatius de producció d'aigua	1	Construcció de sistemes de clavegueram per a la gestió d'aigües residuals en zones turístiques

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Altres mesures rellevants	1	Creació d'una consciència hídrica per al bon ús de l'aigua

Taula 17. Mesures INCIRCLE per al pilar energètic per a Xipre

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Xipre

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que aborden l'optimització de l'eficiència energètica	1	Intervencions individuals d'eficiència energètica i adaptació d'eficiència energètica en edificis turístics seleccionats
	2	Eficiència energètica de l'enllumenat públic
	3	Implementació d'una reforma fiscal verda*
	4	Incentius per a la compra d'un vehicle de baixes emissions/zero per al turisme i relacionats amb empreses turístiques. **
Mesures per al desenvolupament de sistemes d'energies renovables	1	Pla per incentivar les empreses del sector turístic a prendre mesures per a la reducció de les emissions de gasos d'efecte hivernacle*
Mesures d'optimització de calefacció i refrigeració en establiments turístics	1	Calefacció i refrigeració de districte basada en tecnologies de cogeneració dins del Marc de Descripció de Recursos (RDF per les seves sigles en anglès) en zones turístiques*

* Es considera millor assignat per al pilar horitzontal atès que la mesura és específica del sector turístic.

** Es considera millor assignat per al pilar de mobilitat atès que la mesura és específica del sector del transport.

Taula 18. Mesures INCIRCLE per al pilar de residus per a Xipre

Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Xipre

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que aborden l'optimització de les pràctiques de separació i reciclatge de residus	1	Modificació de la Llei d'Introducció Obligatòria de l'Eliminació Separada per part de les empreses turístiques i en general a tots els sectors de l'economia per permetre la recollida separada per part del govern local
	2	Estudi sobre la possibilitat d'utilitzar grans quantitats i tipus de residus relacionats amb el turisme per part de les empreses turístiques de Xipre
	3	Esquema per a les empreses turístiques que invertiran en la integració de material reciclat o residus relacionats en el seu procés de reutilització

Mesures per fer front a l'augment de la reducció de residus en origen	1	Finalització de la Xarxa de Punts Verds
Altres mesures rellevants	1	Creació d'un programa de formació sobre temes de prevenció, recollida selectiva i utilització de residus a les empreses del sector turístic
	2	Creació d'un sistema de dades de recollida i tractament de residus

Taula 19. Mesures INCIRCLE per al pilar de mobilitat per a Xipre*Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Xipre*

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que promouen el desenvolupament de solucions de transport sostenible	1	Promoure la bicicleta com a mitjà de transport
Mesures que promoguin el desenvolupament d'infraestructures necessàries per mantenir solucions de transport millorades	1	Plans de Mobilitat Urbana Sostenible (SUMP) per a totes les ciutats de Xipre
	2	Estudi i implementació de sistemes intel·ligents de transport i desenvolupament d'un sistema d'informació geogràfica i d'una infraestructura de transport públic per a tot Xipre
Mesures de foment del transport públic i solucions de transport privat compartit	1	Estudi i implementació de sistemes intel·ligents de transport i desenvolupament d'un sistema d'informació geogràfica i d'una infraestructura de transport públic per a tot Xipre

Taula 20. Mesures INCIRCLE per al pilar horitzontal per a Xipre*Font: Resum de l'estratègia sintètica INCIRCLE E4.1.1 per a Xipre*

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Un enfocament Nexus que uneix els quatre pilars INCIRCLE	1	Elaborar l'Índex de Turisme Savi
	2	Executar una iniciativa visual sobre contaminació

	3	Fomentar la reducció de la petjada de carboni
--	---	---

4.4.1. Resultats de l'estratègia - Xipre

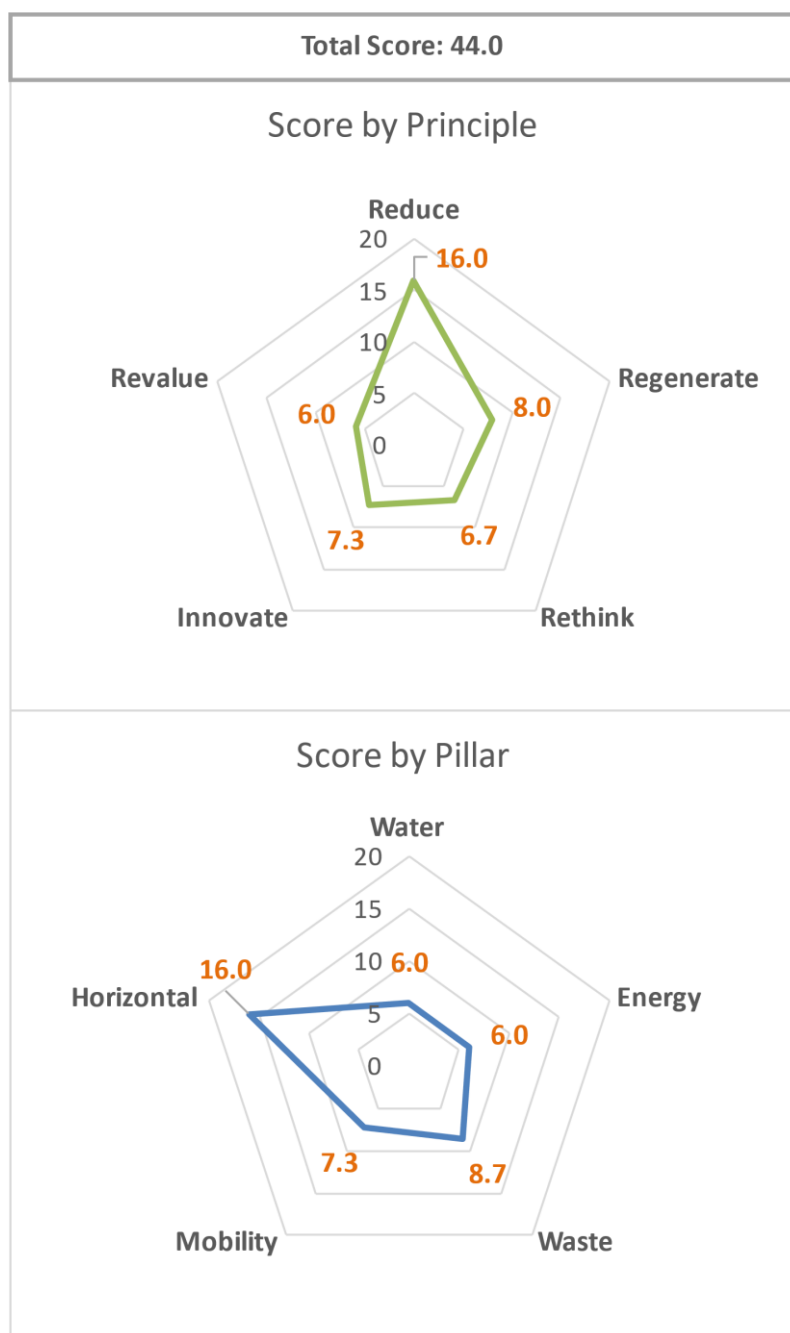
A través de l'anàlisi de deficiències, que es duu a terme en aquesta avaluació, mentre les mesures són ben equilibrades entre els cinc pilars, es necessita més consideració en termes d'un procés de governança fort i la participació contínua de les parts interessades durant tot el procés, per tal de resoldre les deficiències i aconseguir la circularitat.

Es preveu que les 21 mesures proposades en l'Estratègia xipriota costin un total de 388,9 milions d'euros, dels quals una part elevada es destina al desenvolupament d'infraestructures de capital, incloent gairebé 270 milions d'euros per a la construcció de sistemes de clavegueram i gairebé 37 milions d'euros per a la finalització d'una Xarxa de Punts Verds.³

La puntuació total per a l'Estratègia xipriota és de **44 sobre 120 (37%)**, classificant l'Estratègia com a "Inici activisme", segons la classificació SSSA (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020b), tal com es mostra a la **Figura 5**. Pel que fa a les puntuacions obtingudes sota cada principi, la puntuació més alta es registra sota el principi Reduir (16) seguit del principi Regenerar amb una puntuació de 8. L'Estratègia obté una puntuació sota tots els principis, però feble en termes del principi de Revaloració. L'Estratègia obté una puntuació sota cada pilar, que va des d'un màxim de 16 registrats per al pilar horitzontal, fins a 8,7 per al pilar de Residus, i un mínim de 6 per als pilars d'Aigua i Energia.

³ Cal destacar que algunes mesures no aborden específicament el sector turístic, encara que seran igualment de benefici per al sector.

Imatge 5.
de l'Estratègia per
Font: Estimacions
de la informació
l'Estratègia

Puntuació circular
a Xipre
de l'autor, a partir
proporcionada en
INCIRCLE

4.5. Malta

L'arxipèlag maltès, situat al centre de la Mediterrània, constitueix tres illes principals: Malta, Gozo i Comino, que sumen una superfície total de 316 km². El 2020, la població total de les illes malteses era d'uns 516.000 habitants, cosa que converteix l'arxipèlag en l'Estat membre més densament poblat de la UE. Aquesta situació es veu agreujada encara més per l'activitat turística, que va assolir el seu màxim al voltant dels 2,8 milions d'arribades de turistes el 2019 (Attard, 2019).

Tot i que les illes malteses encara es perceben generalment com una destinació de "sol i mar", les illes són visitades per diverses raons, incloent-hi la seva cultura i patrimoni, viatges de negocis, submarinisme i aprenentatge de la llengua anglesa, fent que la demanda turística s'estengui més enllà dels mesos d'estatge. No obstant això, malgrat els esforços per diversificar el producte turístic, fins ara, gairebé dos terços de l'activitat turística encara es produeix durant els mesos d'abril a setembre (NSO, 2020).

El turisme és un important contribuent a l'economia maltesa, generant al voltant del 27% del PIB nacional. No obstant això, aquest sector està exercint una major pressió sobre els escassos recursos hídrics, augmentant la demanda de desenvolupament posterior en zones que ja s'enfronten a una alta urbanització, provocant més tensions en la infraestructura de transport i donant lloc a alts nivells de generació de residus per càpita (Attard, 2019).

Atès que s'espera que el sector continuï creixent en el proper període de 10 anys, amb l'atracció de 3,2 milions de turistes el 2030, s'espera que els impactes d'aquests fluxos turístics continuïn exercint pressions sobre els escassos recursos hídrics existents, augmentant la demanda de nous desenvolupaments en zones que ja s'enfronten a una alta urbanització, provocant més tensions sobre la infraestructura de transport, i que condueixen a alts nivells de generació de residus per càpita (Autoritat de Turisme de Malta, 2021).

L'estat actual de cada pilar d'INCIRCLE es resumeix a continuació:

Aigua: La manca d'aigua dolça natural és la major dificultat del sector de l'aigua maltesa, amb aquesta situació agreujada per l'alta densitat de població de Malta, el creixent nombre d'habitants i arribades de turistes i l'àrid clima mediterrani. La demanda d'aigua s'aborda actualment a través de l'abstracció d'aigües subterrànies, la recollida d'aigües pluvials, la dessalinització de l'aigua de mar i el tractament d'aigües residuals. A més, el 100% de la població està connectada a les xarxes d'aigua potable i aigües residuals.

Energia: El 2020, la generació neta d'electricitat es va veure formada per plantes de gas natural (74%), subministrament d'importacions (17%) i fonts renovables (9,4%). L'energia renovable es produeix a partir de panells fotovoltaics, microaerogeneradors i centrals combinades de calor i energia (NSO, 2021). Tots els ciutadans de Malta estan equipats amb un subministrament d'electricitat fiable.

Residus: El 2018, el 82% dels residus municipals es van abocar, mentre que el 4% es va preparar per ser exportats amb finalitats de reciclatge. A més, el Projecte Ecohive (ECOHIVE, 2020), està actualment en marxa, i és la major inversió en el sector de la gestió de residus, impulsant Malta cap a una Economia Circular. El projecte preveu una instal·lació de valoració energètica (Ecohive Energy), una nova instal·lació de valoració de materials (Ecohive Recycling), una planta de processament orgànic (Ecohive Organic) i una instal·lació de tractament tèrmic (Ecohive Hygienics). Tot això ajudarà a alinear-se millor amb els residus de la UE a través d'una revisió completa del sistema de gestió de residus.

Mobilitat: El sistema de transport públic a Malta és complet, donant servei a 53 milions de passatgers l'any. No obstant això, els moviments a través de les Illes segueixen dominant l'ús de vehicles privats, que són gairebé tots els vehicles de gasolina o dièsel, excepte un petit nombre de vehicles elèctrics, híbrids (elèctrics / gasolina i elèctrics / dièsel), i GLP / Gas, que representa menys de l'1% de la flota total de vehicles. Actualment s'estan duent a terme importants inversions en infraestructures viàries per millorar la qualitat i la seguretat de la xarxa viària maltesa.

L'Estratègia de Turisme de Malta 2021-2030 és una de les principals estratègies que influeixen en l'economia circular de Malta, que té com a objectiu millorar les experiències de qualitat que ofereix Malta. Més específiques per a cada pilar, les altres estratègies importants són el 2n Pla de Gestió de Captació d'Aigua per al Districte de Captació d'Aigua de Malta 2015-2021, el Pla Nacional d'Energia i Clima de Malta 2030 (NECP), el Pla de Gestió de Residus a Llarg Termini 2021-2030 i l'Estratègia Nacional de Transport 2050 i el Pla Director 2025. A més, Malta va adoptar una Estratègia de Desenvolupament de Baixes Emissions de Carboni, que té com a objectiu mitigar les emissions de gasos d'efecte hivernacle reduint així la seva vulnerabilitat al canvi climàtic i augmentant-ne la capacitat adaptativa.

Les taules a continuació representen les mesures INCIRCLE proposades en l'Estratègia Maltesa i es classifiquen per pilars, segons el que preveu el Resum d'Estratègia Sintètica. En l'Estratègia s'elabora un pla de temps d'implementació de l'estratègia i un pla de finançament, juntament amb els òrgans responsables per a la implementació de mesures i el seguiment dels indicadors de resultats.

Taula 21. Mesures INCIRCLE per al pilar d'aigua per a Malta

Font: INCIRCLE E4.1.1 Resum de l'estratègia sintètica per a Malta

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures per abordar l'eficiència en l'ús de l'aigua gestió de la demanda	1	Promoció de dispositius d'estalvi d'aigua a entitats del sector turístic
	2	Programes de formació i sensibilització per al personal d'instal·lacions turístiques sobre conservació de l'aigua
	3	Incentius per a electrodomèstics eficients en l'ús de l'aigua instal·lats per establiment turístic
	4	Facilitar la participació de representants del sector turístic en les convencions tecnològiques de gestió de l'aigua
	5	Millorar el coneixement de la gestió de l'aigua en el sector turístic mitjançant la implantació d'etiquetes de qualitat i certificació verda

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
	6	Campanya promocional relativa a la millora de la gestió de l'aigua en el sector turístic
	7	Establiment d'un servei tècnic centralitzat de suport als establiments turístics en la realització/planificació d'iniciatives d'optimització de la gestió de l'aigua
Mesures que aborden la reutilització de l'aigua i altres sistemes alternatius de producció d'aigua	1	Suport tècnic per a la identificació de recursos hídrics alternatius dins del sector turístic
	2	Plans promocionals per a tots els recursos alternatius a l'aigua
	3	Programes o ajuts de suport per a la instal·lació de sistemes de tractament d'aigües grises/aigües negres en el sector turístic
	4	Esquemes per a la rehabilitació de sistemes de recollida d'aigües pluvials nous i actuals dins de les empreses turístiques
Altres mesures rellevants	1	Establiment d'un servei tècnic centralitzat de suport als establiments turístics en la realització/planificació d'iniciatives d'optimització de la gestió de l'aigua

Taula 22. Mesures INCIRCLE per al pilar energètic per a Malta

Font: INCIRCLE E4.1.1 Resum de l'estratègia sintètica per a Malta

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que aborden l'optimització de l'eficiència energètica	1	Promoció de tecnologies/dispositius d'estalvi energètic aplicables al sector turístic
	2	Programes de suport als establiments turístics per invertir en sistemes/ tecnologies d'eficiència energètica
	3	Optimització d'infraestructures de la zona turística per optimitzar l'ús energètic en els serveis públics
	4	Campanya de màrqueting orientada a l'eficiència energètica/ energies renovables en el sector turístic
Mesures per al desenvolupament de sistemes d'energies renovables	1	Esquemes de suport al desenvolupament d'instal·lacions d'emmagatzematge d'energia conjuntament amb fonts d'energia renovable dins dels locals turístics
	2	Possibilitar la inversió del sector en instal·lacions d'energies renovables fora de l'obra que compensin el consum energètic
	3	Programes de suport al desenvolupament d'instal·lacions d'energies renovables dins dels locals turístics
	4	Campanya de màrqueting orientada a l'eficiència energètica/ energies renovables en el sector turístic
Altres mesures rellevants	1	Establiment d'un servei tècnic centralitzat de suport als establiments turístics en la realització/planificació d'iniciatives d'optimització de la gestió energètica

Taula 23. Mesures INCIRCLE per al pilar de residus per a Malta

Font: INCIRCLE E4.1.1 Resum de l'estratègia sintètica per a Malta

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que aborden l'optimització de les pràctiques de separació i reciclatge de residus	1	Elaboració d'un pla de gestió de residus per a àrees turístiques que inclogui la prestació de serveis de gestió de residus
	2	Augment de la separació de residus a les zones públiques turístiques
	3	Campanya de màrqueting adreçada a les empreses turístiques per promoure millors pràctiques de gestió i separació de residus
Mesures per fer front a l'augment de la reducció de residus en origen	1	Promoure i facilitar les activitats locals de producció d'aliments
Altres mesures rellevants	1	Promoure i facilitar les activitats locals de producció d'aliments ...
	2	Provisió de suport tècnic a les empreses turístiques per augmentar la sensibilització sobre les tecnologies de gestió de residus

Taula 24. Mesures INCIRCLE per al pilar de mobilitat per a Malta

Font: INCIRCLE E4.1.1 Resum de l'estratègia sintètica per a Malta

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Mesures que promouen el desenvolupament de solucions de transport sostenible	1	Promoure la prestació de serveis alternatius de solucions de mobilitat en zones turístiques
	2	Promoció de solucions de mobilitat sostenible presents en l'àmbit turístic
Mesures que promoguin el desenvolupament d'infraestructures necessàries per mantenir solucions de transport	1	Instal·lació de punts de recàrrega de VE a totes les zones d'aparcament públic
Mesures de foment del transport públic i solucions de transport privat compartit	1	Esquemes de suport per als operadors de transport per augmentar les opcions de compartir viatges
	2	Reavaluació continuada de les xarxes de transport públic per facilitar la integració de la zona turística dins de les xarxes nacionals
	3	Promoció de noves solucions de mobilitat centrades en el ride pooling/sharing
	4	Programes promocionals relatius als incentius al transport públic
Altres mesures rellevants	1	Elaboració d'un pla de mobilitat holística per a zones turístiques que proporcioni un enfocament específic en solucions alternatives de mobilitat

Taula 25. Mesures INCIRCLE per al pilar horitzontal per a Malta

Font: INCIRCLE E4.1.1 Resum de l'estratègia sintètica per a Malta

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
Un enfocament Nexus que uneix els quatre pilars INCIRCLE	1	Elaboració d'un pla de gestió de residus per a àrees turístiques que inclogui la prestació de serveis de gestió de residus
	2	Promoure i facilitar les activitats locals de producció d'aliments
	3	Reavaluació continuada de les xarxes de transport públic per facilitar la integració de la zona turística dins de les xarxes nacionals
	4	Elaboració d'un pla de mobilitat holística per a zones turístiques que proporcioni un enfocament específic en solucions alternatives de mobilitat
Integració del turisme amb els espais naturals i les comunitats del voltant	1	Suport tècnic per a la identificació de recursos hídrics alternatius
	2	Programes o ajuts de suport per a la instal·lació d'aigües grises/aigües negres
	3	Establiment de zones turístiques com a zones separades d'abastament d'aigua per a la vigilància i gestió de fuites
	4	Possibilitar la inversió del sector en instal·lacions d'energies renovables fora de l'obra que compensin el consum energètic
	5	Optimització d'infraestructures de la zona turística per optimitzar l'ús energètic en els serveis públics
	6	Elaboració d'un pla de gestió de residus per a àrees turístiques que inclogui la prestació de serveis de gestió de residus
	7	Augment de la separació de residus a les zones públiques turístiques
	8	Promoure i facilitar les activitats locals de producció d'aliments
	9	Elaboració d'un pla de mobilitat holística per a zones turístiques que proporcioni un enfocament específic en solucions alternatives de mobilitat
	10	Reavaluació continuada de les xarxes de transport públic per facilitar la integració de la zona turística dins de les xarxes nacionals
Consulta i divulgació	1	Programes de formació i sensibilització per al personal d'instal·lacions turístiques sobre conservació de l'aigua
	2	Facilitar la participació de representants del sector turístic en les convencions tecnològiques de gestió de l'aigua
	3	Establiment d'un servei tècnic centralitzat de suport als establiments turístics en la realització/planificació d'iniciatives d'optimització de la gestió de l'aigua
	4	Suport tècnic per a la identificació de recursos hídrics alternatius dins del sector turístic
	5	Establiment d'un servei tècnic centralitzat de suport als establiments turístics en la realització/planificació d'iniciatives d'optimització de la gestió energètica
	6	Promoure i facilitar les activitats locals de producció d'aliments ...
	7	Provisió de suport tècnic a les empreses turístiques per augmentar la sensibilització sobre les tecnologies de gestió de residus
Recerca i Innovació	1	Suport tècnic per a la identificació de recursos hídrics alternatius
	2	Facilitar la participació de representants del sector turístic en les convencions tecnològiques de gestió de l'aigua
	3	Establiment d'un servei tècnic centralitzat de suport als establiments turístics en la realització/planificació d'iniciatives d'optimització de la gestió de l'aigua

Apartat Mesures	#	Nom de la mesura
	4	Establiment d'un servei tècnic centralitzat de suport als establiments turístics en la realització/planificació d'iniciatives d'optimització de la gestió energètica
Elaboració integral de polítiques	1	Elaboració d'un pla de gestió de residus per a àrees turístiques que inclogui la prestació de serveis de gestió de residus
	2	Elaboració d'un pla de mobilitat holística per a zones turístiques que proporcioni un enfocament específic en solucions alternatives de mobilitat

4.5.1. Resultats de l'estratègia - Malta

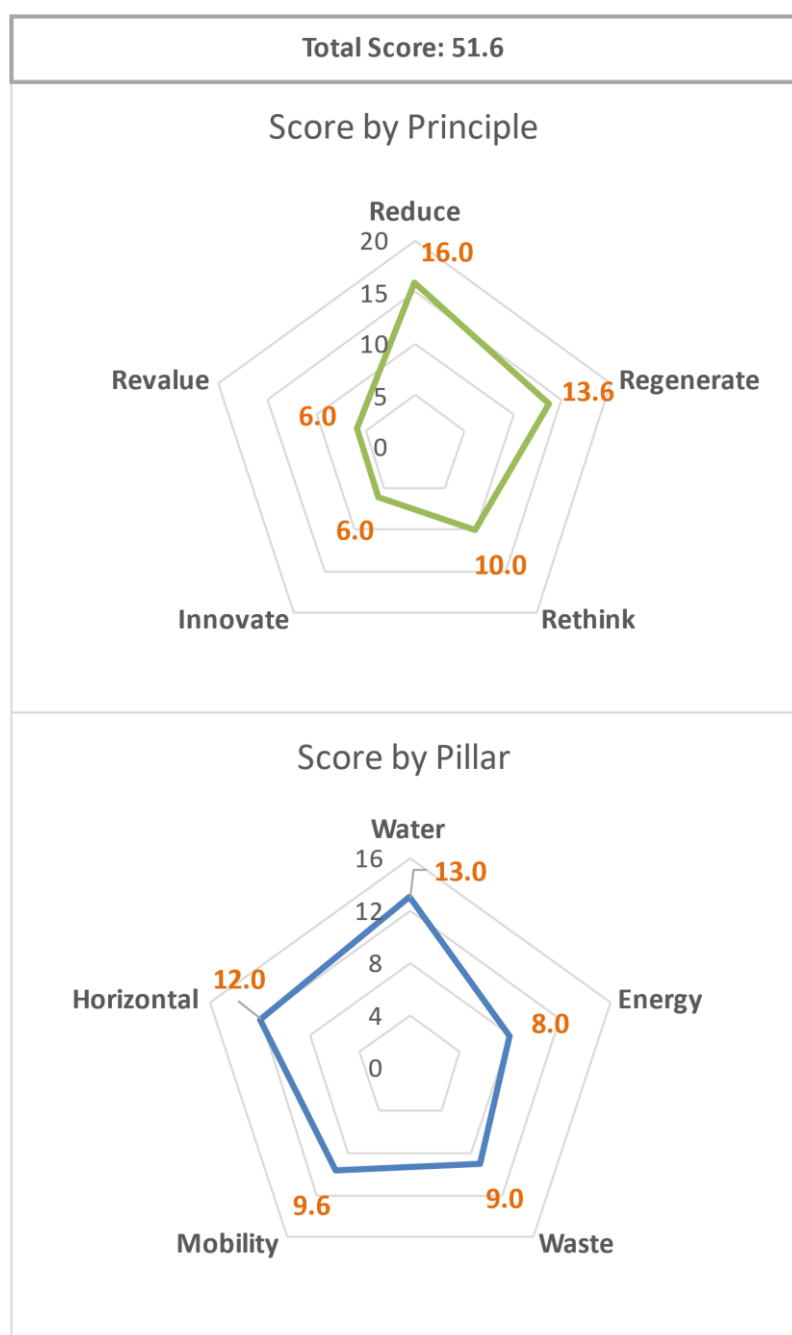
L'anàlisi de discrepàncies identifica diverses qüestions en l'Estratègia, assenyalant que les mesures proposades se centren en un nombre limitat de principis, per la qual cosa altres principis com l'aspecte de la innovació, no estan ben desenvolupats.. També cal destacar la participació i la millora de les parts interessades en els processos de governança.

S'espera que les 37 mesures proposades en l'Estratègia Maltesa costin un total de 740.000 euros, els fons que s'assignen a través dels plans de gestió sectorials existents.

La puntuació total calculada per a l'Estratègia maltesa és de **51.6 sobre 120 (43%)**, classificant l'Estratègia com a "Inici activisme", segons la classificació SSSA (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020b) segons es mostra a la Figura 6. Pel que fa a les puntuacions obtingudes sota cada principi, les més altes es registren sota els principis Reduir i Regenerar per a uns totals de 16 i 13,6, respectivament. No obstant això, l'Estratègia és feble en termes dels principis Revalorar i Innovar, amb una puntuació de 6 cadascun d'ells. L'Estratègia obté una puntuació sota cada pilar, que va des d'un màxim de 13 per al pilar de l'Aigua, fins a la puntuació més baixa de 8, obtinguda per al pilar energètic.

Imatge 6. Puntuació o score circular de l'Estratègia per a Malta

Font: Estimacions de l'autor, a partir de la informació proporcionada en l'Estratègia INCIRCLE

5. Principals
sobre les cinc
Incirle

5.1. Els
als quals
cinc territoris

conclusions
estratègies

principals reptes
s'enfronten els
associats

Els cinc territoris associats pateixen reptes i debilitats comunes del seu caràcter insular, a més dels efectes de les zones remotes, ja que totes es troben a la perifèria de l'Europa continental. Això els fa altament dependents del transport aeri i marítim per a les seves necessitats d'importacions i exportacions, inclòs el turisme. Aquesta situació es tradueix en un elevat cost del transport, que repercuteix en la seva competitivitat dins dels mercats internacionals i en una important petjada de carboni. A més, el sector turístic és un important contribuent al desenvolupament social i econòmic general dels cinc territoris socis, la qual cosa augmenta la seva vulnerabilitat als xocs negatius en l'activitat turística internacional com es va viure durant la pandèmia de la Covid-19, que va paraitzar el sector turístic durant diversos mesos.

Atès que el turisme costaner i marí són els dos principals productes turístics que ofereixen actualment els cinc territoris associats, l'estacionalitat és evident que és el principal repte al qual s'enfronten, generant tensions ambientals i de recursos a causa del turisme de masses i les implicacions financeres adverses, que amenacen els mitjans de subsistència de les comunitats locals. Juntament amb això, hi ha una tendència de demanda canviant en el turisme, que es desplaça cap a estades més curtes però més freqüents, una demanda creixent d'allotjaments privats en lloc de col·lectius i una planificació de vacances més personalitzada, que es fa cada vegada més a internet. Això genera un canvi en el paper de molts dels actors del sector turístic, d'aquí un canvi en el seu paper per facilitar la transició del sector turístic cap a la seva circularitat.

Això genera un canvi en el paper dels molts actors del sector turístic, d'aquí un canvi en el seu paper per facilitar la transició del sector turístic cap a la seva circularitat... Hi ha estratègies centrades principalment en el desenvolupament de les condicions d'habilitació d'un sector turístic sostenible, mentre que d'altres relativament més avançades en el camí cap a la circularitat, se centren més en el micro-nivell proporcionant les eines als operadors turístics per millorar les seves operacions.

Albània, que actualment passa pel procés d'adhesió a la UE, té una capacitat d'infraestructures molt limitada en termes turístics a tots nivells, la qual cosa és crucial no només per al sector turístic, sinó per al desenvolupament econòmic general. Això s'evidencia per la manca de diversificació de les fonts d'energia, les xarxes limitades d'aigua i les aigües residuals, l'alta dependència de la gestió de residus en abocadors, l'absència de connexions aèries directes a altres continents i la manca d'infraestructura de recàrrega de mobilitat elèctrica. L'estratègia se centra així en el desenvolupament del marc legal i les estratègies per alinear-se amb el patrimoni de la UE i el desenvolupament de la infraestructura que permet el turisme, proporcionant els requisits crítics per crear un sector turístic fort que permeti per crear llocs de treball productius i contribuint a generar mitjans de subsistència per a les seves comunitats (Kotri, Xhelilaj i Alite, 2021).

Les Illes Balears, d'altra banda, és una regió molt desenvolupada, amb el setè PIB per càpita més alt d'Espanya. El sector turístic és el principal actor d'aquesta activitat econòmica favorable, ja que aquest sector contribueix a gairebé el 50% del PIB de la regió. Les Illes, però, pateixen externalitats negatives derivades de l'activitat del sector turístic relacionades amb l'elevat consum, que repercuteix en els recursos naturals, com l'aigua i l'energia, la generació de residus que es duplica durant la temporada alta de turisme, i l'elevada utilització de cotxes de lloguer per part dels turistes que agreuja la ja elevada dependència de l'ús del cotxe privat per part dels residents. El sector turístic també és culpable d'una alta taxa d'abandonament escolar prematur, ja que els joves se senten atrets a treballar en la indústria turística per a llocs de treball remunerats. D'aquesta manera, l'enfocament de l'Estratègia se centra en diversificar el producte turístic i traslladar el model turístic tradicional a pràctiques més sostenibles, amb l'objectiu de millorar la qualitat del producte turístic, augmentar la

competitivitat del sector i reduir l'estacionalitat, alhora que es pretén millorar la qualitat de vida de les Balears (AETIB i Planeting, 2021).

El turisme a la regió de **Creta** s'ha convertit en un sector econòmic de referència, però el turisme és un dels culpables dels recents problemes ambientals i socioeconòmics greus que amenacen la sostenibilitat de l'illa. La majoria de les zones turístiques estan vinculades a una alta concentració d'activitat turística, saturació i sobre desenvolupament, la qual cosa resulta en diverses externalitats, incloent-hi soroll i contaminació de l'aire, congestió del trànsit, reducció de la seguretat viària, construcció incontrolada, contaminació marina, problemes estètics i degradació ambiental. L'Estratègia INCIRCLE té com a objectiu abordar la manca de consciència sobre les pràctiques circulars i sostenibles entre els principals actors del sector turístic, informant i involucrant les parts interessades en el camí del país cap a la seva circularitat (Bakinta, Madoulka i Tikmanidi, 2021).

Xipre recentment ha sofert importants reformes estratègiques i millores d'infraestructura, que han permès que la indústria turística creixi a taxes rècord implicant un nombre sense precedents d'arribades i ingressos. No obstant això, gairebé el 80% de l'activitat turística global es produeix entre maig i octubre, amb una forta estacionalitat del sector associada a la sobreutilització de les infraestructures existents, a l'augment de les pressions sobre els recursos hídrics i energètics ja escassos, al fort augment de la generació de residus i a la degradació ambiental, mentre que les baixes arribades de turistes durant els mesos d'hivern afecten negativament la rendibilitat empresarial i l'estabilitat laboral. L'Estratègia xipriota se centra a establir una imatge millorada per a Xipre com a destinació turística, basada en la seva consciència ambiental i en la millora del producte turístic i la qualitat de vida dels xipriotes (Balamou, Kosma i Constantinou, 2021).

L'arxipèlag maltès ha invertit molt per ampliar i actualitzar les infraestructures d'aigua, energia, residus i carreteres, així com en la restauració de llocs culturals i patrimonials. Aquesta inversió era necessària per satisfer les creixents demandes de la població i l'economia de Malta, així com la creixent activitat turística. No obstant això, les principals àrees de preocupació de Malta es refereixen a la reducció de la generació i separació de residus, l'adopció d'inversions en energies renovables, les pràctiques de mobilitat sostenible, de manera que el transport segueix sent altament dependent de l'ús de turismes privats, i una planificació adequada del desenvolupament i dels projectes de construcció, que impacta en l'estètica, l'hàbitat natural i la biodiversitat de l'illa. Durant els últims anys, Malta ha implementat diverses mesures per diversificar el seu producte turístic i això ha comportat un canvi en les tendències turístiques, de manera que les arribades de turistes han augmentat en mesos de dada millorant la sostenibilitat financera dels establiments turístics. L'Estratègia se centra a canviar les pràctiques dels turistes i les empreses que operen en la indústria turística cap a un comportament més sostenible i circular a través de la sensibilització i el suport tècnic i financer, a més del desenvolupament de plans per al sector turístic (Agència d'Energia i Aigua, 2020).

Les descripcions proporcionades en les Estratègies INCIRCLE sobre l'estat actual de circularitat mostren que cada territori soci ha assolit un nivell de compromís cap a una economia més circular, encara que en diferents graus. Aquest avanç es reitera en els Informes d'Avaluació Circular sobre l'estat actual del turisme circular als territoris socis (Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna, 2020b), que mostren que els cinc territoris socis ja han avançat cap a aquest canvi. L'actuació de l'actual circularitat de les Illes Balears no s'ha pogut valorar completament a causa de la manca d'informació. Les mesures proposades en les Estratègies INCIRCLE, que es desenvolupen a partir de la identificació de necessitats, visió i objectius, es basen, per tant, en els avenços aconseguits fins ara per millorar encara més la sostenibilitat de les activitats del sector turístic.

5.2. Principals resultats de l'avaluació de les estratègies

5.2.1. La circularitat de les cinc estratègies

Si mirem el **nombre de mesures** (Figura 7) presentada per a cada territori soci, Malta va proporcionar el major nombre de mesures amb un total de 37 mesures. El segueix Xipre, que va identificar 32 mesures en total. Albània i les Illes Balears van establir un nombre similar de mesures amb 22 i 23 mesures respectivament. Creta va presentar el menor nombre de mesures resultant en només 6 mesures.

Les mesures de Malta es van centrar principalment en l'aigua, l'energia i la mobilitat. Les mesures de Xipre estaven relacionades principalment amb els residus i els pilars horitzontals, amb el pilar de l'aigua amb menys mesures. Les mesures de Creta es van centrar únicament en el pilar horitzontal. L'estratègia per a les Illes Balears proporcionava mesures majoritàriament relacionades amb el pilar de mobilitat seguit del pilar de l'aigua. L'estratègia per a les Illes Balears proporcionava mesures majoritàriament relacionades amb el pilar de mobilitat seguit del pilar de l'aigua. Albània té un nombre similar de mesures per a cada pilar destacant com la seva estratègia aborda la circularitat a través de tots els pilars. La majoria de mesures es van dirigir al pilar de residus amb un total de 6 mesures seguides del pilar de l'aigua. El pilar que menys mesures va rebre de l'estratègia albanesa va ser el pilar horitzontal amb 3 mesures.

En general, el pilar de l'aigua va ser el pilar més específic en totes les estratègies, seguit del pilar de mobilitat. Les mesures horitzontals i energètiques van rebre igualment les mínimes mesures amb un total de 15 mesures. Les puntuacions de circularitat es van calcular per a cada estratègia per avaluar el grau de circularitat, tal com es mostra a la Figura 8. Malta va rebre la puntuació més alta amb un 51,6, seguit de Xipre amb una puntuació de 44. Albània i les Illes Balears van obtenir un 38,3 i 35, respectivament, mentre que Creta va anotar els punts més baixos amb un total de 12 punts.

Imatge 7. Nombre de mesures en les cinc estratègies INCIRCLE

Font: Estimacions de l'autor, a partir de la informació proporcionada a les Estratègies INCIRCLE

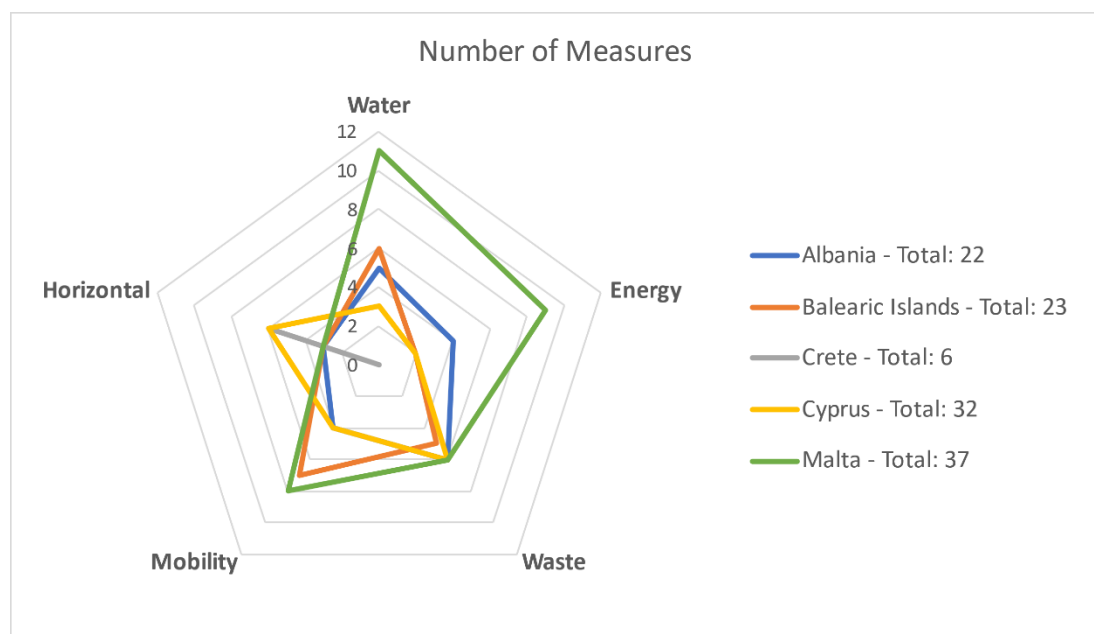
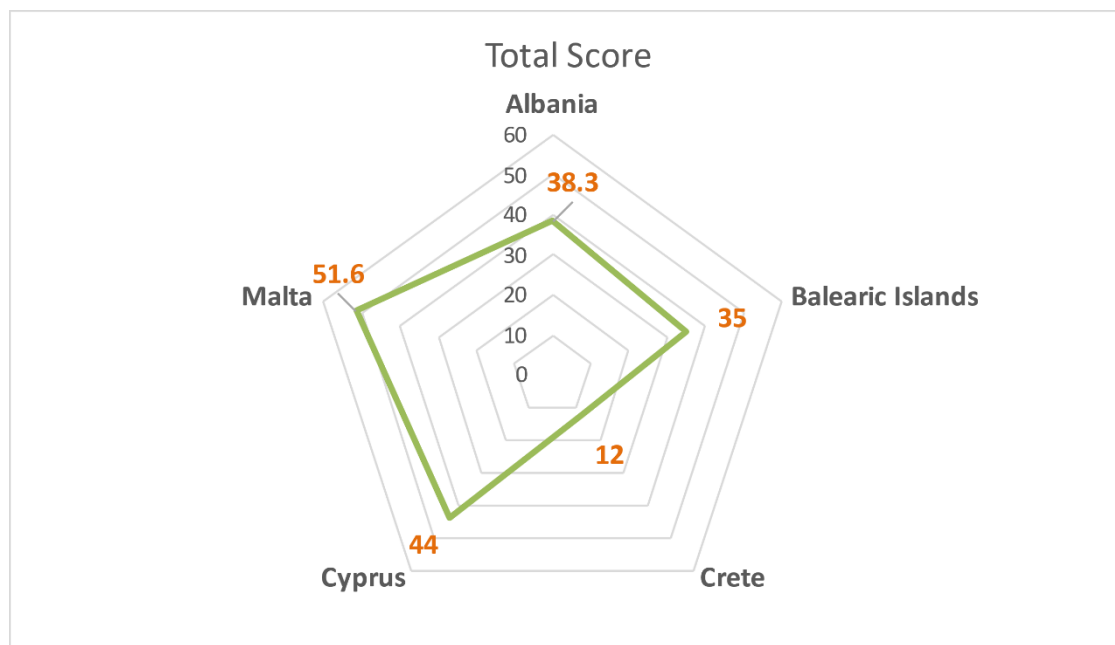

Figura 8. Comparació de les puntuacions de circularitat totals de les cinc estratègies INCIRCLE
Font: Estimacions de l'autor, a partir de la informació proporcionada a les Estratègies INCIRCLE

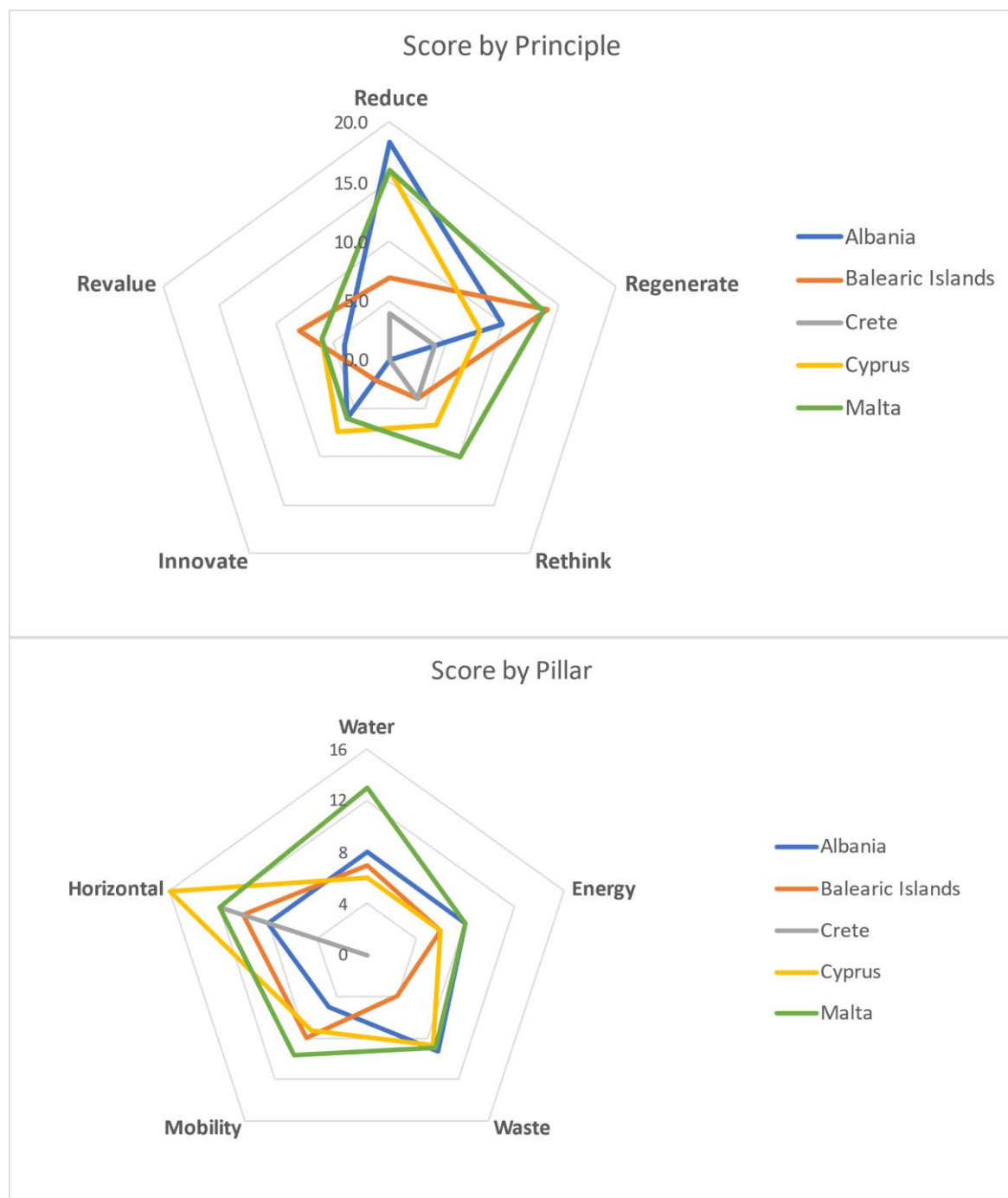
Pel que fa a les puntuacions de circularitat per principi, la major majoria de les mesures previstes en les estratègies es classifiquen sota els principis de reduir i regenerar, tal com es mostra a la Figura 9. En general, les estratègies són febles en termes d'innovar, revalorar i repensar els principis. L'estratègia de Xipre va lliurar la millor combinació de mesures sota els cinc principis, aconseguint la seva puntuació més alta (16) per al principi de reducció i la seva puntuació més baixa (6) per al principi de revaloració. Creta no va anotar cap punt quant als principis d'innovar i revalorar, encara que va obtenir els seus punts més alts (4) a parts iguals entre Reduir, Regenerar i Repensar. Albània va obtenir la puntuació més alta en el principi de Reducció amb una puntuació de 18,3, sent aquesta la puntuació més alta obtinguda per principi en totes les estratègies. D'altra banda, Albània és l'únic territori soci que no va obtenir una puntuació per al principi de replantejament. El principi amb la puntuació més alta per a les Illes Balears va ser Regenerar, per al qual les Illes van aconseguir una puntuació de 14. No obstant això, la regió no tenia mesures per al principi d'Innovar, la qual cosa resulta en la seva puntuació més baixa (2) atribuïda a aquest principi. Malta va aconseguir la puntuació més alta per al principi de reduir (16) i va obtenir la puntuació més alta en totes les estratègies per al principi Repensar, amb una puntuació de 10.

Malta va aconseguir la puntuació més alta per al principi de Reduir (16) i va obtenir la puntuació més alta en totes les estratègies per al principi Repensar, amb una puntuació de 10. Albània va obtenir la puntuació més alta (9,3) per al pilar de residus i la puntuació més baixa per al pilar de mobilitat (5). Les Illes Balears van registrar una puntuació relativament baixa en tots els pilars amb la puntuació més baixa obtinguda per al pilar de residus (4). Creta va obtenir una puntuació només per al pilar horitzontal (12). Xipre va aconseguir la màxima puntuació en el pilar horitzontal a 16 seguit del pilar de residus. La puntuació més baixa es va obtenir igualment per als pilars d'Aigua i Energia (6). Les puntuacions obtingudes per Malta es distribueixen millor

entre els cinc pilars, amb la puntuació més alta (13) obtinguda per al pilar de l'Aigua i la puntuació més baixa (8) obtinguda per al pilar energètic.

Imatge 9. Comparació de la puntuació de circularitat per principi i per pilar de les cinc estratègies INCIRCLE

Font: Estimacions de l'autor, a partir de la informació proporcionada a les Estratègies INCIRCLE

5.2.2. Limitacions de la puntuació de circularitat i recomanacions

El sistema de puntuació desenvolupat i adaptat a partir de l'Informe Marc d'Avaluació De l'Estratègia (part de l'Entrega 4.1.1) proporciona una mesura de la circularitat de les mesures INCIRCLE proposades pels cinc socis d'aquest projecte. Això s'avalua en termes dels cinc pilars i cinc principis d'una economia circular. No obstant això, aquest Marc, té les seves limitacions a l'hora d'avaluar l'enfocament holístic de l'Estratègia, ja que es basa íntegrament en l'avaluació de mesures. Una altra limitació derivada del Marc, tal com s'assenyala en l'apartat d'enfocament metodològic, inclou el fet que el marc no representa una llista exhaustiva de totes les mesures circulars possibles.

A més, com també s'assenyala a la secció d'enfocament, el marc es basa en un total de 125 tipus de mesura, amb una alta proporció de tipus de mesura dins del Marc que requereixen una complexitat addicional per assolir una qualificació completa de 2 en lloc d'1, la qual cosa resulta en una puntuació màxima possible de 120. A través d'aquest enfocament, el Marc estableix requisits relativament ambiciosos per a les estratègies que requereixen la disponibilitat de molts més fons i capacitat per implementar mesures i controlar el seu progrés. Tot i que el Marc pot presentar una sèrie de limitacions, proporciona la base per a la mesura quantitativa de la circularitat i té un paper útil a l'hora de ressaltar problemes i contribuir al procés d'establiment de prioritats, formulació de polítiques i seguiment del progrés. A més, el marc desenvolupat aconsegueix estandarditzar una complexa gamma d'informació sobre l'aigua, l'energia, els residus, la mobilitat i els problemes transversals en una sola puntuació. Així, la puntuació de circularitat desenvolupada proporciona una base important per informar el públic i els responsables polítics sobre els problemes clau del sector turístic i les accions necessàries per a la seva gestió. Si bé l'objectiu principal d'aquesta avaluació és determinar la puntuació de circularitat de les cinc estratègies, cal destacar que el Marc desenvolupat ha de servir com a mitjà i no com a fi per millorar la presa de decisions.

És útil assenyalar que, com reflecteix l'anàlisi de deficiències per a cada estratègia, tots els documents d'Estratègia necessiten més millores, no només per augmentar la circularitat de les mesures, sinó també per millorar l'Estratègia en el seu conjunt. És beneficiós que a l'hora de revisar i actualitzar les estratègies també s'hagin de tenir en compte altres pautes per garantir que la política global i el procés de planificació siguin adequats per abordar els problemes del territori. Dins del "Document de Treball de millors directrius de regulació" de la Comissió Europea (Comissió Europea, 2017) i "Aplicació dels criteris d'avaluació de manera reflexiva" (OCDE, 2021) de l'OCDE, s'estableixen un conjunt de criteris, amb aplicabilitat en el disseny d'intervencions, planificació estratègica i en el seguiment dels resultats estratègics. Com a mínim, aquestes directrius requereixen que les intervencions s'avaluin en termes de:

1. Efectivitat,
2. Eficiència,
3. Rellevància,
4. Coherència tant interna com amb altres intervencions de la UE, i
5. Valor afegit assolit (Comissió Europea, 2017),
6. Mentre que l'OCDE, també afegeix l'impacte i la sostenibilitat com a altres dos criteris (OCDE, 2021).

En relació amb les directrius de la Comissió Europea (Comissió Europea, 2017), el desenvolupament de l'estratègia ha de garantir que les mesures siguin efectives per assolir els seus objectius, que siguin rellevants per a les necessitats identificades a través del procés de desenvolupament de l'estratègia i que siguin coherents amb la política regional, nacional i de la UE. També es considera la seva eficiència en termes de com s'utilitzen els recursos per obtenir els resultats desitjats, juntament amb el valor afegit assolit en l'àmbit nacional, regional i local.

Per tant, l'aplicació d'aquestes directrius s'hauria de reflectir en l'estratègia global desenvolupada, segons requereixi la plantilla d'Estratègia (part de l'**E3.3.1: Model operacional**). El desenvolupament de l'estratègia ha de seguir un procés, pel qual primer s'identifica el context en termes de política existent rellevant i de l'estat actual del sector turístic. Aquest últim s'ha d'explicar pel que fa als vincles i impactes del sector turístic sobre els recursos, el medi ambient i les comunitats. A través d'aquest procés, recolzat per consultes de les parts interessades, es poden identificar els problemes que es troben dins del territori, donant lloc així a la identificació de necessitats específiques per al territori. En conseqüència, es defineix la visió estratègica, i els objectius que condueixen a l'exploració de noves possibles intervencions per atendre les necessitats, amb l'objectiu de complir els objectius definits. Per tant, cal identificar els terminis, el pressupost i els òrgans responsables per a l'execució de les intervencions, seguits del marc de seguiment dels indicadors de resultats. Els elements explorats al llarg d'aquest procés, de fet, proporcionen la base per a l'avaluació de l'estratègia, tal com exigeixen les directrius de la Comissió descrites anteriorment.

En vista d'això, cal assenyalar que l'estratègia xipriota pot no haver registrat la puntuació de circularitat més alta entre les cinc estratègies. No obstant això, segueix el procés de desenvolupament de l'estratègia en la seva totalitat, que ha de ser elogiat. Defineix clarament les necessitats, la visió, els objectius i els objectius de l'Estratègia, i els tradueix en mesures específiques dissenyades per complir els objectius establerts. Si bé té les seves limitacions pel que fa al disseny específic de les mesures, el procés seguit, i la documentació de l'Estratègia xipriota estan adequadament alineats amb els requisits necessaris.

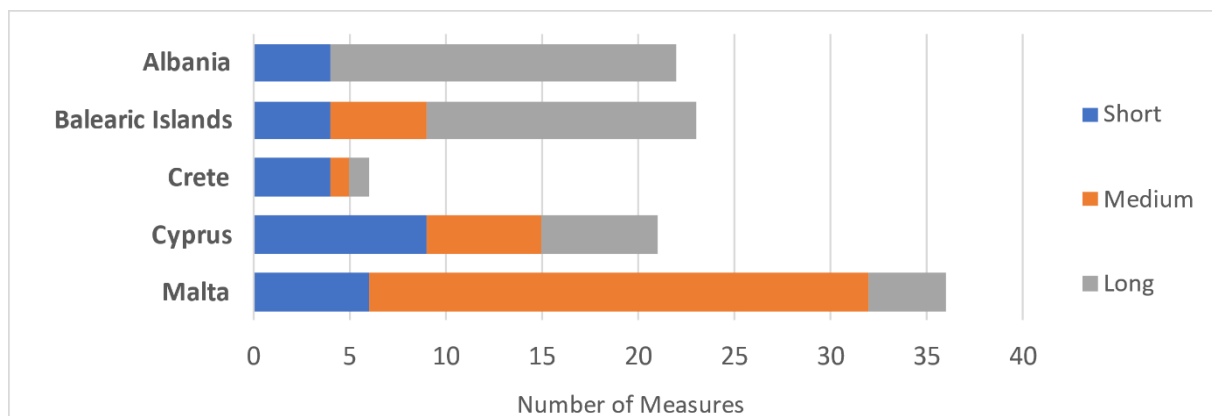
5.2.3. Durada de la implementació de les cinc estratègies

Les mesures establertes dins de les estratègies tenen diferents períodes d'implementació que es classifiquen a curt (0-2 anys), mitjà (2-5 anys) o llarg termini (5-10 anys). segons es mostra a la Figura 10, l'estratègia de Xipre és la que té més mesures amb un curt període d'implementació, amb 9 mesures a implementar a curt termini. S'espera que més de la meitat de les mesures de Malta s'apliquin durant un període a mitjà termini. Finalment, Albània té les mesures més a llarg termini amb un total de 18 mesures.

L'estratègia de Xipre té les mesures més distribuïdes al llarg dels anys amb 9 mesures a curt termini i 6 mesures, tant per als períodes a mitjà com a llarg termini. L'estratègia de Xipre té les mesures més distribuïdes al llarg dels anys amb 9 mesures a curt termini i 6 mesures tant, per als períodes a mitjà com a llarg termini.

Figura 10. Nombre de mesures INCIRCLE per durada del període d'implementació

Font: Estimacions de l'autor, a partir de la informació proporcionada a les Estratègies INCIRCLE

5.2.4 Viabilitat a llarg termini de les estratègies

Les recomanacions següents tenen com a objectiu millorar la sostenibilitat i l'impacte a llarg termini, alhora que tenen com a objectiu superar les barreres relacionades i garantir l'èxit a llarg termini, aprofitant els factors crítics d'èxit. Per garantir la viabilitat a llarg termini és fonamental que el disseny inicial de l'estratègia es desenvolupi adequadament tenint en compte tots els aspectes possibles amb la implicació de les parts interessades també per garantir l'interès i el suport continu. Per tant, és crucial que des del principi s'identifiquin els problemes que puguin sorgir de la implementació de l'estratègia per evitar interrupcions posteriors. Un **bon disseny inicial** és crucial per a l'èxit de l'adopció i implementació d'una estratègia. Per exemple, una manera d'aconseguir-ho és seguint bones pràctiques i tècniques que ja s'han demostrat que tenen èxit. Per això, és important que **el disseny és rellevant i adequat** per assolir els seus objectius i abordar els problemes que està dissenyat per abordar. Això és el que fa que una estratègia sigui efectiva. **L'efectivitat** és un criteri clau que explica fins a quin punt l'estratègia contribueix als seus objectius mitjançant la consecució dels resultats previstos. L'èxit de l'estratègia depèn de l'eficàcia de les activitats d'implementació, seguiment i execució dels molts indicadors de resultats. Així, s'ha d'assegurar que els òrgans responsables designats per dur a terme aquestes activitats tinguin la capacitat necessària per fer-ho i que hi hagi sinèrgies suficients entre els diferents grups d'interès per permetre un **enfocament coherent** per a la recollida de dades i la presentació d'informes.

Un altre aspecte importat és l'**eficiència** de l'estratègia. S'ha d'assegurar que els resultats del projecte s'hagin aconseguit a un cost raonable, és a dir, com els inputs /mitjans es converteixen en activitats, pel que fa a la seva qualitat, quantitat i temps dels resultats aconseguits. Això té una influència important en la **sostenibilitat a llarg termini** sobre l'estratègia. Els costos per a l'aplicació de cada mesura s'han d'estimar adequadament a través d'una investigació detallada, per garantir la disponibilitat de finançament durant tota la implementació de la mesura.

Un altre aspecte important per a la viabilitat a llarg termini és l'**impacte** de l'estratègia i les seves mesures. Això representa l'eficàcia de les mesures per contribuir a les necessitats territorials i sectorials, i als objectius polítics més amplis. El que també és important aquí és la coherència de l'estratègia i els seus objectius amb el patrimoni de la UE existent, marcs nacionals, regionals i locals i plans d'acció actuals. Per a què l'estratègia tingui èxit ha d'estar alineada amb els objectius de les nacions establerts. No pot ser una estratègia independent, en cas contrari no apareixerà en la visió global del país i el seu èxit serà limitat. La coherència interna també és important per garantir que les diferents accions de l'estratègia funcionin bé juntes, de manera que les accions d'un donin suport a l'altre i no al contrari.

6. Conclusions

Com demostren les conclusions de les cinc estratègies, la continuació de l'escenari 'business as usual' en el sector turístic no és circular ni sostenible, ja que l'activitat dins del sector és causa de problemes ambientals i socioeconòmics que de vegades amenacen la sostenibilitat dels territoris. El turisme de masses, i l'alta urbanització associada i els patrons d'alt consum, són alguns exemples dels vincles entre el sector turístic i la societat en general, l'economia i el medi ambient. Atès que s'espera que el nombre d'arribades de turistes continuarà augmentant a mitjà i llarg termini, és probable que els impactes d'aquests fluxos es tradueixin en diverses externalitats, com l'augment de la contaminació acústica i de l'aire, les emissions de GEH, la congestió del trànsit, el sobre desenvolupament, la contaminació marina, els problemes estètics i la degradació ambiental. Si aquesta tendència no està marcada, és possible que s'assoleixin punts crítics d'inflexió. La necessitat d'una planificació i una gestió a llarg termini i responsables és, per tant, fonamental per a la indústria, especialment en una era post-Covid-19.

Com ho demostren els forts entrellaçaments de la indústria turística amb la resta de sectors de l'economia, caracteritzats per les seves necessitats d'entrada, així com els seus resultats, el sector té un paper important en la transició cap a la circularitat de l'economia.

Les estratègies INCIRCLE per als cinc territoris associats mostren un nivell de compromís de tots els actors implicats per desplaçar les operacions i activitats del sector turístic cap a un camí més circular. Així ho reflecteix la preparació dels territoris fins a la data, evidenciada per l'existència de mesures en la majoria dels cinc territoris, i el propi procés d'estratègia que va aconseguir reunir els diferents actors de cada territori soci per idear les necessitats, la visió i els objectius del sector turístic circular. Aquest progrés ha de ser reconegut com un assoliment important per avançar cap a una activitat turística més circular a la regió del mar Mediterrani.

El nivell de compromís amb els objectius de circularitat varia d'un territori a un altre, que va des d'una classificació de "Començant a preocupar" per a Creta, fins a "Altament preocupant" per a Albània i les Illes Balears, fins a la màxima classificació obtinguda de "Inici activisme" per a Xipre i Malta. Aquestes classificacions, que reflecteixen la puntuació obtinguda de les mesures estratègiques, ha de ser considerat per continuar millorant la sostenibilitat de les activitats dins del sector turístic. Aquest procés ha de ser recolzat, facilitat i habilitat pels nombrosos actors del sector, que han de mantenir-se així compromesos amb els processos de planificació i implementació en benefici de tota la societat. En conclusió, l'èxit de l'estratègia depèn, entre altres factors, de l'eficàcia del seu disseny, implementació, seguiment i execució de les nombroses indicadores de resultats. Per tant, s'ha de garantir que els òrgans responsables designats per dur a terme aquestes activitats participin des de les primeres etapes del disseny de l'estratègia, per garantir la

propietat de les parts interessades i que hi hagi prou capacitat d'absorció, voluntat política i disponibilitat nacional per tirar endavant l'estratègia.

Referències

- AETIB & Planeting. (2021). Informe d'Estratègia INCIRCLE per a les Illes Balears (E.3.1.1), Projecte INTERREG INCIRCLE.
- AREA Science Park. (2021). Model operatiu INCIRCLE per a estratègies regionals/nacionals sobre turisme circular (E.3.1.1), Projecte Interreg INCIRCLE.
- Attard, S. (2019). Evolució del sector turístic de Malta. Xjenza Online - Revista científica de la Cambra de Científics de Malta, 7(1), 37-48. Font: <https://www.xjenza.org/JOURNAL/OLD/7-1-2019/02.pdf>
- Bakinta, E., Madoulka, V., & Tikmanidi, M. (2021). Estratègia INCIRCLE per a la Regió de Creta (E.3.1.1), Projecte Interreg INCIRCLE.
- Balamou, E., Kosma, A., & Constantinou, V. (2021). Informe d'estratègia INCIRCLE per a Xipre (E.3.1.1), Projecte INTERREG INCIRCLE.
- ECOHIVE. (2020). Raons darrere del projecte ECOHIVE donant el vistiplau en l'àmbit de la UE. Font Ecohive: <https://www.ecohive.com.mt/en/article?id=875c5872-2b88-4ea9-8a31-15a09dd06d04>
- Comissió Europea. (2017). Millors directrius de regulació, document de treball de la Comissió. Font: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11259-2017-INIT/en/pdf>
- Parlament Europeu. (2021). Resolució del Parlament Europeu, de 25 de març de 2021, sobre l'establiment d'una estratègia de la UE per al turisme sostenible. Brussel·les: Parlament Europeu.
- Fetting, C. (2020). INFORME DEL PACTE VERD EUROPEU ESDN. Viena: ESDN Office .
- Fosse, J., Kosmas, I., & Gonzalez, A. (2021). El futur del turisme mediterrani en un món (post) covid. Tornem al turisme de masses envers la Sostenibilitat. Eco-Union. doi:<https://doi.org/10.5281/zenodo.4616983>
- INTERREG Programa Transnacional Danubi. (2018). Inventari de polítiques relacionades amb el turisme sostenible. INTERREG Programa Transnacional Danubi.
- Kotri, B., Xhelilaj, F., & Alite, E. (2021). Informe d'estratègia INCIRCLE per a Albània (E.3.1.1), Projecte INTERREG INCIRCLE.

- Autoritat de Turisme de Malta. (2021). Recuperar i repensar l'estratègia turística de Malta 2021-2030. Font: https://issuu.com/visitmalta/docs/maltatourismstrategy_2030_v7
- Mckinsey& Company. (2016, Octubre). L'economia circular: Passar de la teoria a la pràctica. Font (McKinsey Sustainability): <https://www.mckinsey.com/business-functions/sustainability/our-insights/the-circular-economy-moving-from-theory-to-practice>
- NSO. (2020). Turisme d'entrada: Desembre 2019. La Valletta: Oficina Nacional d'Estadística - Malta. Font: https://nso.gov.mt/en/News_Releases/Documents/2020/02/News2020_017.pdf
- NSO. (2021). Subministrament elèctric: 2016-2020. La Valletta: Oficina Nacional d'Estadística - Malta. Font: https://nso.gov.mt/en/News_Releases/Documents/2021/10/News2021_181.pdf
- Associació de Comerç Nòrdic Albània. (2020). Turisme de Costa. Font: Associació de Comerç Nòrdic Albània (12/10/2021): <https://nordassociation.al/coastal-tourism/>
- OCDE. (2021). Aplicar els criteris d'avaluació de manera reflexiva. Font: OCDE iLibrary: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/543e84ed-en/1/3/4/index.html?itemId=/content/publication/543e84ed-en&_csp_=535d2f2a848b7727d35502d7f36e4885&itemIGO=oecd&itemContentType=book&_ga=2.205877140.662302632.1632699993-170490588.1632699993#section-d1e4964
- Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna. (2020b). 10 Informes d'avaluació INCIRCLE sobre l'estat actual del turisme circular als territoris associats (E.3.5.3), projecte INTERREG INCIRCLE.
- Escola d'Estudis Avançats Sant' Anna. (2020a). Conjunt d'indicadors circulars de turisme (E.3.3.1), Projecte INTERREG INCIRCLE.
- Sharpley, R. (2000). Turisme i desenvolupament sostenible: Explorant la divisió teòrica. Revista de Desenvolupament Sostenible, 8(1), 1-19.
- Agència de l'Energia i l'Aigua. (2021b). Paquet d'avaluació INCIRCLE – Marc d'avaluació de l'estratègia (E.4.1.1), projecte INCIRCLE Interreg.
- Agència d'Energia i Aigua (2020). Informe d'estratègia INCIRCLE per a les illes malteses (E.3.1.1), projecte INTERREG INCIRCLE.
- Agència de l'Energia i l'Aigua. (2021a). Col·lecció INCIRCLE d'informes d'avaluació d'estratègies regionals/nacionals (E.4.1.2), Projecte Interreg INCIRCLE.
- UNEP/MAP. (2016, Maig). Estratègia Mediterrània per al Desenvolupament Sostenible 2016-2025. Valbonne: Plan Bleu, Centre d'Activitats Regionals. Font: Entorn ONU: <https://www.unep.org/unepmap/what-we-do/mediterranean-strategy-sustainable-development-mssd>

Annex A: Llista de tipus de mesures identificats en el Marc d'Avaluació (E4.1.1) agrupats per Pilar

Pilar d'aigua		
#	Tipus de mesura	Valoració de la mesura
1	Instruments legislatius - Eficiència en l'ús de l'aigua i adopció de tecnologies d'eficiència en l'ús de l'aigua	0 = Cap 2 = Mesura present
2	Incentius financers positius - Millora d'infraestructures o - Adopció de tecnologies eficients en l'aigua	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
3	Incentius financers negatius - minimitzar el consum d'aigua o - impulsar la inversió en noves tecnologies	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
4	Conscienciació/ iniciatives de compromís - campanya de sensibilització sobre l'aigua destinada a la població en general o - adreçat específicament al sector turístic en el seu conjunt o - adreçats a operadors turístics	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (qualsevol mesura de les tres opcions) 2 = Ambdós tipus de mesures (adreçades al sector turístic i als operadors turístics)
5	Codis voluntaris o punts de referència d'acompliment voluntari - codis voluntaris o - punts de referència d'acompliment voluntari	0 = Cap 2 = Mesura present (si codi voluntari i/o punts de referència)
6	Incentius per al desenvolupament de recursos hídrics no convencionals (NCWR) en entitats turístiques	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (un tipus de NCWR) 2 = Mesura present (més d'un tipus de NCWR)
7	Incentius per a la millora de la gestió de la demanda d'aigua (WDM) - promoure WDM en l'àmbit d'instal·lació o d'usuari	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura (tant en l'àmbit d'instal·lació com d'usuari)
8	Incentius per al reciclatge d'aigües residuals - incentius financers o no monetaris per al reciclatge d'aigües residuals	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
9	Incentius per a la reutilització d'aigües grises - incentius financers o no monetaris per reutilitzar aigües grises	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
10	Suport tècnic per a la millora de les operacions d'aigua - suport tècnic en el desenvolupament de capacitats o aspectes d'infraestructura	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura

11	Consulta amb els agents del sector de l'aigua - incentius financers o tècnics per fomentar la consulta entre els grups d'interès públics i privats	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
12	Consulta de seguiment amb els agents del sector públic i privat - incentius financers o tècnics per incentivar la consulta per a l'adopció postestratègia	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
13	Identifica les amenaces del turisme en altres sectors de l'aigua - incentius financers per a programes de recerca que abordin les amenaces del turisme o incentius al suport tècnic	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
14	Programes de divulgació per perfilar l'ús de l'aigua per part del sector turístic - promoció a través de campanyes educatives/ materials o incentius per al suport tècnic / tallers	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
15	Promou el subministrament d'aigua regenerada a altres sectors - promoure el subministrament d'aigua regenerada per part d'altres sectors	0 = Cap 2 = Mesura present
16	Promou l'augment de l'adquisició de dades per identificar millor els reptes - promoure l'adquisició de dades en l'àmbit d'entitat o regional	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
17	Identifica els reptes de l'R+I del sector turístic - Incentius per identificar els reptes de l'R+I per al sector turístic	0 = Cap 2 = Mesura present
18	Promou la participació del sector turístic en programes d'R+I - promoció a través de campanyes del màrqueting/ - incentivant la participació	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
19	Facilita la participació dels operadors turístics en congressos sectorials - incentius o - plataforma informativa	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
20	Promou l'entrada al mercat de tecnologies innovadores - mesures de comunicació o campanyes/màrqueting	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
21	Auditoria d'aigua per identificar oportunitats d'ús de NCWR	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (suport a l'auditoria externa) 2 = Ambdós tipus de mesura (suport a les instal·lacions d'auditoria interna)
22	Esquemes de suport per a obres de rehabilitació "normals" - esquemes de suport per a obres de rehabilitació "normals" o "profundes"	0 = Cap 2 = Mesura present
23	Estableix un Pla Integral de Gestió de l'Aigua	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (el pla integral de gestió de l'aigua es troba en procés de desenvolupament) 2 = Ambdós tipus de mesura (ja s'ha establert un pla integral de gestió de l'aigua)
24	Estableix referents voluntaris per a NCWR	0 = Cap

	- presència de punts de referència per a NCWR	2 = Mesura present
25	Inclou referents en segells de qualitat per al sector - presència de punts de referència en segells de qualitat en el sector	0 = Cap 2 = Mesura present

Pilar Energia		
#	Tipus de mesura	Valoració de la mesura
1	Instruments legislatius - Adopció de tecnologies d'eficiència energètica	0 = Cap 2 = Mesura present
2	Incentius financers positius - per fomentar el consum d'energia minimitzat o - per impulsar la inversió en noves tecnologies	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
3	Incentius financers negatius - fomentar el consum d'energia minimitzat o - impulsar la inversió en noves tecnologies	1 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
4	Conscienciació/ iniciatives de compromís - campanya de sensibilització energètica adreçant-se a la població en general o dirigida específicament al sector turístic, o específicament a operadors turístics o a la presència d'auditories energètiques o taules d'ajuda	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura (campanyes i altres iniciatives)
5	Codis voluntaris o punts de referència sobre acompliment voluntari - codis voluntaris o - índexs de referència d'acompliment voluntari	0 = Cap 2 = Mesura present
6	Promou l'adopció de tecnologies EE - presència d'incentius financers o - esquemes promocionals	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
7	Promou la instal·lació de tecnologies d'energies renovables - incentius monetaris o - orientació tècnica per a la instal·lació de tecnologies d'energies renovables	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
8	Promou les instal·lacions d'emmagatzematge d'energia - incentius per al disseny d'emmagatzematge integrat o - per a instal·lacions ofertes	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
9	Promou l'ús combinat de calor i energia - incentius financers o - orientació tècnica per a l'ús de CHP	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
10	Promou l'adopció de BMS - presència d'incentius promocionals o - incentius financers	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
11	A partir de la consulta amb els agents del sector energètic - incentius financers o tècnics per incentivar la consulta	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
12	Programes de divulgació per perfilar l'ús de l'energia per part del sector turístic - promoció a través de campanyes educatives/ materials o incentius per al suport tècnic / tallers	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
13	Identifica les amenaces del turisme sobre la demanda energètica d'altres sectors - incentius financers per a programes de recerca que abordin les amenaces del turisme o incentius al suport tècnic	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
14	Fomenta la recerca sobre les característiques del	0 = Cap

	consum d'energia - incentivar l'ús de tecnologies de monitoratge/gestió energètica o - suport tècnic a través de l'auditoria energètica	1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
15	Integra el recurs de l'energia amb la comunitat circumdant - incentius financers o - suport tècnic	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
16	Promou l'augment de l'adquisició de dades per identificar millor els reptes - promoure l'adquisició de dades al nivell d'entitat o - en l'àmbit regional	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
17	Identifica els reptes de l'R+I del sector turístic - S'han identificat els reptes de l'R+I per al sector turístic	0 = Cap 2 = Mesura present
18	Promou la participació del sector turístic en programes d'R+I - promoció a través de campanyes del màrqueting/ - incentivant la participació	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
19	Facilita la participació dels operadors turístics en congressos sectorials - incentius o - plataforma informativa	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
20	Promou l'entrada al mercat de tecnologies innovadores - mesures de comunicació o campanyes/màrqueting	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
21	Auditoria energètica per identificar accions clau d'optimització	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (suport a l'auditoria externa) 2 = Ambdós tipus de mesura (suport a les instal·lacions d'auditoria interna)
22	Esquemes de suport per a obres de rehabilitació "normals" - esquemes de suport per a obres de rehabilitació "normals" o "profundes"	0 = Cap 2 = Mesura present
23	Creació d'un Pla Integral de Desenvolupament Energètic	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (el pla integral de desenvolupament energètic es troba en procés de desenvolupament) 2 = Ambdós tipus de mesura (ja s'ha establert un pla integral de desenvolupament energètic)
24	Estableix referents voluntaris per a solucions energètiques alternatives - presència de punts de referència per a solucions energètiques alternatives	0 = Cap 2 = Mesura present
25	Inclou referents en segells de qualitat per al sector - presència de punts de referència en segells de qualitat en el sector	0 = Cap 2 = Mesura present

Pilar Residus		
#	Tipus de mesura	Valoració de la mesura
1	Instruments legislatius - Instruments legislatius relacionats amb la separació de residus	0 = Cap 2 = Mesura present
2	Incentius financers positius - millora de les infraestructures o - per a l'adopció de pràctiques de separació de residus	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
3	Incentius financers negatius - minimitzar la generació de residus o - per a la separació de residus	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
4	Conscienciació/ iniciatives de compromís - campanyes adreçades a la separació de residus, envers la població en general o cap al sector turístic (en el seu conjunt) o bé adreçades als operadors turístics	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura (adreçat tant al sector turístic com als operadors turístics)
5	Codis voluntaris o punts de referència d'acompliment voluntari - codis i punts de referència voluntaris disponibles	0 = Cap 2 = Mesura present
6	Promou la reducció/minimització de residus del tonatge anual a l'abocador - incentius promocionals o - incentius financers	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
7	Desincentiva els productes/materials d'un sol ús - mesures nacionals/regionals o - mesures educatives centrades en productes d'un sol ús	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
8	Promou la conversió de bio-degradables WtE - Activitats WtE o - formar els agents en WtE	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
9	Promou la separació de residus per al reciclatge - incentius monetaris o - orientació tècnica	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
10	Promou l'aprovisionament de subministraments de quilòmetre zero - incentius financers com a suport a cooperatives d'agricultors o - difusió d'informació	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
11	Basat en la consulta amb els agents del sector de la gestió de residus - incentius financers o tècnics per incentivar la consulta	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
12	Programes de divulgació per perfilar la gestió de residus del sector - promoció a través de campanyes educatives/ materials o incentius per al suport tècnic / tallers	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
13	Integra la gestió de residus amb la comunitat circumdant - s'ofereixen mesures passives o actives d'integració	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
14	Identifica les amenaces dels residus relacionats amb el turisme en altres sectors - mesures per ajudar a la identificació d'amenaces de residus relacionats amb el turisme en altres sectors	0 = Cap 2 = Mesura present

15	Fomenta la recerca sobre les característiques de generació de residus del sector - incentivar les aliances entre establiments i proveïdors de gestió de residus o oferir suport tècnic a través de l'auditoria de residus	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
16	Promou l'augment de l'adquisició de dades per identificar millor els reptes - promoure l'adquisició de dades en l'àmbit de l'entitat o en l'àmbit regional	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
17	Identifica els reptes de l'R+I del sector turístic - S'han identificat els reptes de l'R+I per al sector turístic	0 = Cap 2 = Mesura present
18	Promou la participació del sector turístic en programes d'R+I - promoció a través de campanyes del màrqueting/ - incentivant la participació	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
19	Facilita la participació dels operadors turístics en congressos sectorials - incentius o - plataforma informativa	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
20	Promou l'entrada al mercat de tecnologies innovadores - mesures de comunicació o campanyes/màrqueting	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
21	Auditoria de residus per identificar accions clau d'optimització	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (suport a l'auditoria externa) 2 = Ambdós tipus de mesura (suport a les instal·lacions d'auditoria interna)
22	Estableix un Pla Integral de Gestió de Residus	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (el pla integral de gestió de residus es troba en procés de desenvolupament) 2 = Ambdós tipus de mesura (ja s'ha establert un pla integral de gestió de residus)
23	Proposa esquemes de suport per a la reutilització de residus	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (els règims de suport financer s'han considerat i s'introduiran en el futur) 2 = Ambdós tipus de mesura (ja s'ofereixen esquemes de suport financer per a la reutilització de residus)
24	Estableix punts de referència de voluntaris - presència de punts de referència de residus	0 = Cap 2 = Mesura present
25	Inclou referents en segells de qualitat per al sector - punts de referència d'etiquetes de qualitat en relació amb la reutilització de residus	0 = Cap 2 = Mesura present

Pilar Mobilitat		
#	Tipus de mesura	Valoració de la mesura
1	Instruments legislatius - desenvolupament de solucions de transport sostenible en zones turístiques	0 = Cap 2 = Mesura present
2	Incentius financers per a operadors de transport - per a transport sostenible	0 = Cap 2 = Mesura present
3	Incentius financers per a clients (turistes): - per a l'ús del transport sostenible	0 = Cap 2 = Mesura present
4	Conscienciació/ iniciatives de compromís - campanyes d'adreçament a la població en general o - adreçades, en concret, a operadors turístics o a turistes	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura (adreçades al sector turístic i als operadors turístics)
5	Suport a la integració de serveis de mobilitat sostenible - suport a través de programes de desenvolupament de capacitats o - esquemes de suport	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
6	Impulsa incentius per a solucions de transport verd - Promou incentius per a solucions de transport verd	0 = Cap 2 = Mesura present
7	Promou el desenvolupament de rutes de transport públic directe - promoció a través del finançament o - oferint orientació tècnica	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
8	Fomenta la diversificació del producte turístic - (financers o no) o - disponible l'ús de material promocional	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
9	Promou infraestructures per a operacions de transport verd - Informació financera o tècnica relativa a infraestructures per a operacions de transport verd	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
10	Promou infraestructures per anar en bicicleta i passejades a peu - orientació financera o tècnica en matèria d'infraestructures per a la bicicleta i el senderisme	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
11	Basat en la consulta amb els agents del sector del transport públic - incentius financers o tècnics per incentivar la consulta	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
12	Basat en la consulta amb els grups d'interès del sector del transport privat - incentius financers o tècnics per incentivar la consulta	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
13	Promou els referents per a la diversificació de serveis de transport - punts de referència voluntaris per a la diversificació de serveis de transport	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
14	Identifica les amenaces del transport turístic en altres sectors - mesures per ajudar a la identificació de les amenaces del transport turístic en altres sectors	0 = Cap 2 = Mesura present
15	Promou l'augment de l'adquisició de dades per identificar millor els reptes - promoure l'adquisició de dades en l'àmbit d'entitat o regional	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura

16	Identifica els reptes de l'R+I del sector turístic - S'han identificat els reptes de l'R+I per al sector turístic	0 = Cap 2 = Mesura present
17	Promou la participació del sector turístic en programes d'R+I - promoció a través de campanyes del màrqueting/ - incentivant la participació	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
18	Facilita la participació dels operadors turístics en congressos sectorials - incentius o - plataforma informativa	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
19	Promou l'entrada al mercat de tecnologies innovadores - mesures de comunicació o campanyes/màrqueting	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
20	Estableix un Pla integral de Mobilitat Urbana Sostenible	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (el pla integral es troba en procés de desenvolupament) 2 = Ambdós tipus de mesura (ja s'ha establert un pla integral)
21	Esquemes promocionals per a solucions innovadores (entrada prèvia al mercat) - s'ofereixen programes promocionals	0 = Cap 2 = Mesura present
22	Esquemes de suport per a l'ecologització dels vehicles de serveis de la indústria turística - s'ofereixen esquemes de suport als vehicles ecològics de les empreses turístiques	0 = Cap 2 = Mesura present
23	Programes de suport a l'ecologització de vehicles de servei turístic - s'ofereixen programes de suport per a l'ecologització de vehicles dins dels serveis de transport als turistes	0 = Cap 2 = Mesura present
24	Sistemes de renovació de vehicles turístics - S'ofereixen esquemes de renovació per a vehicles ecològics	0 = Cap 2 = Mesura present
25	Sistemes de renovació de vehicles turístics - S'ofereixen esquemes de renovació per a vehicles ecològics	0 = Cap 2 = Mesura present

Pilar horitzontal		
#	Tipus de mesura	Valoració de la mesura
1	Afaveix la consideració del Nexe Aigua-Aliments-Energia - incentius financers o - Conscienciació/iniciatives de compromís	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
2	Promou recursos d'oferta més ecològics alternatius - promoció a través d'incentius financers o - Conscienciació/iniciatives de compromís	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
3	Programes de desenvolupament de capacitats - s'ofereixen programes de desenvolupament de capacitats	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
4	Integra consideracions sobre la petjada de carboni virtual - consideració mitjançant l'aplicació d'impostos virtuals sobre el carboni	0 = Cap 2 = Mesura present
5	Promou eines innovadores com els certificats d'energies renovables - l'ús obligatori de REC o - promoció a través de suport tècnic o - incentius financers	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura (Almenys dues de les mesures)
6	Legislació de protecció del medi ambient - legislació de protecció del medi ambient	0 = Cap 2 = Mesura present
7	Promoure enfocaments polítics integrats - incentius financers per fomentar la consulta amb els agents o - promoció a través de programes d'abast	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
8	Protecció d'espais recreatius naturals - instruments legislatius que garanteixin l'aplicació efectiva o - Conscienciació/iniciatives de compromís	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
9	Promou instal·lacions naturals alternatives - promoció mitjançant incentius o material promocional per a espais naturals menys freqüentats	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
10	Impulsa iniciatives CSR per sectors - incentius (financers o en espècie) o material promocional per fomentar iniciatives CSR	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
11	Fòrum Nacional de Política Turística - incentius a la participació en el Fòrum o - mesures basades en l'acompliment per fomentar la participació	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
12	Promou la recerca sobre els impactes turístics en altres sectors - la recerca es produeix mitjançant consulta prèvia amb els grups d'interès privats o amb la ciutadania	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
13	Promou l'abast d'activitats a altres sectors i comunitats - mesures per promoure fires / conferències o promoure associacions amb membres / organitzacions de la comunitat local	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
14	Promou "plans de desenvolupament local" holístics	0 = Cap

	per a zones turístiques - s'ofereixen mesures de suport financer o tècnic	1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
15	Impulsa plans integrats de gestió d'àrees turístiques	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (els agents locals estan informats dels plans / desenvolupaments, però no poden participar en sessions de retroalimentació / discussió) 2 = Ambdós tipus de mesura (els grups d'interès locals estan informats i participen en l'elaboració de plans de gestió)
16	Estableix una estratègia d'R+I que abordi reptes turístics específics	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (l'estratègia R+I està en procés de formació) 2 = Ambdós tipus de mesura (l'estratègia R+I ja està en marxa)
17	Destina fons a projectes de recerca en el sector turístic	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (els fons s'ofereixen com a mesura única) 2 = Ambdós tipus de mesura (els fons s'ofereixen regularment)
18	Suport al desenvolupament de capacitats en el sector turístic - incentius financers o - mesures de suport tècnic	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
19	Estableix serveis centralitzats de suport tècnic	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual (s'ofereixen serveis de suport tècnic però amb una comissió) 2 = Ambdós tipus de mesura (disponibles serveis de suport tècnic)
20	Promou convencions sobre solucions innovadores - promoció mitjançant l'allotjament de convencions o - incentivació de la participació/assistència	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
21	Considera accions dirigides a l'upcycling de recursos - la presència de marc d'accions dirigides a l'upcycling de recursos	0 = Cap 2 = Mesura present
22	Promou l'upcycling de recursos - té lloc la promoció	0 = Cap 2 = Mesura present
23	Facilita el desenvolupament de capacitats en upcycling dins del sector - incentius financers o - mesures de suport tècnic	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
24	Integra el sector turístic amb iniciatives regionals d'upcycling de recursos	0 = Cap 1 = Tipus de mesura individual 2 = Ambdós tipus de mesura
25	Incentius financers per a entitats implicades en l'upcycling de recursos - incentius financers oferts a entitats	0 = Cap 2 = Mesura present

Annex B: Representació visual del Marc d'Avaluació de l'Estratègia com a part del Paquet d'Avaluació (E4.1.1) i mètriques i mesures adjuntes

